

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

National Programme for Turkey 2014 – 2020
Instrument for Pre-Accession Assistance II

Hâkim ve Savcı Adaylarının Staj Verimliliğinin ve Etkinliğinin Artırılması Projesi

Kontrat No.: TR2015/RL/03/A3.5-01
Referans No.:
EuropeAid/162288/ID/ACT/TR

2.4.1.AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ SİSTEMİNE İLİŞKİN EĞİTİM MODÜLÜ

Hazırlayanlar:

Silvia Martínez Cantón, Kıdemli Hâkim

Borja Jiménez Muñoz, Savcı

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
ÖZET	3
I. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ SİSTEMİ	4
1. Giriş	4
2. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşmenin başlıca özellikleri	5
3. İlkeler	5
4. Hakimlerin seçilmesi ve işleyişle ilgili kurallar	6
5. AİHM kararlarının etkisi	8
6. AB ve AİHS sistemlerindeki ilişki	8
II. MAHKEMENİN ARAÇLARI NASIL KULLANILIR?	10
1. HUDOC-ECHR	10
2. Tematik bilgi notları	12
3. İçtihat Rehberleri	13
4. İçtihat araştırma raporları	14
5. El kitapları ve diğer yayınlar	14
6. Basın bildirileri	16
7. Kamuya açık duruşmalar	16
8. Ülke profilleri	18
9. HELP programı	18
10. Diğer araçlar	19
III. AİHM KARARLARINDA ESAS İLİŞKİN İÇERİK	20
a) “Mahkeme” nasıl tanımlanmaktadır?	20
b) Mahkemelerin bağımsızlığı	21
c) Mahkemelerin tarafsızlığı	21
d) Yasayla kurulmuş bir mahkeme	22
IV. AİHM İÇTİHADINDA SÖZLEŞMEYE İLİŞKİN YORUMLAYICI MEKANİZMALAR	22
a) Yetki ikamesi ilkesi	22
b) “Avrupa oybirliği” kavramı	23
c) Takdir yetkisi	24
V. AVRUPA HAKİMLERİ DANIŞMA KONSEYİ	24
VI. AVRUPA SAVCILARI DANIŞMA KONSEYİ	26
a) Giriş	26
b) Organları ve işleyişi	27

VII.	ULUSAL UYGULAMA: AİHM İÇTİHADININ MAHKEME KARARLARINA VE SAVCILIK MÜZEKKERELERİNE DAHİL EDİLMESİ	29
a)	Hakların sınırları	30
b)	Devletlerin aykırı tedbir alma hakkını kullanmasına ilişkin kontroller	31
c)	Güvencelerin yabancıları kapsayacak şekilde genişletilmesi	32
d)	Temel hakların toplumsal işlevi.....	32
VIII.	AVRUPA KONSEYİ'NİN DİĞER KAYNAKLARI.....	32
a)	Ceza adaletine ilişkin tavsiye kararları	32
b)	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin uygulanmasına yönelik pratik rehberler.....	34
c)	İzleme mekanizmalarının raporları	34
d)	İnsan Hakları Kanalı	35
IX.	Bazı ek kaynaklar	36

ÖZET

Bu eğitim modülü, hâkim ve savcı adaylarının yanında staj yaptığı hâkim ve savcılara (mentorlere) yöneliktir. Modülün amacı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yorumlamasına göre Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde yer alan insan haklarını uygulamaya yönelik ilgili tüm araçları sunmak ve hâkim ve savcılarının kendi eğitim materyallerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır.

Bu bilgiyi edinme süreci, öğrenme ve uygulamaya dayanmaktadır. Eğitim modülünde, Avrupa İnsan Hakları sistemi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihadı ve mentorlerin yetkinliklerini artırmak için çeşitli alıştırmalar yer almaktadır. Ancak sunulan materyalin başarılı olması, mentorlerin analizini ve konunun sunulmasına şahsen katılımını gerektirmektedir, bu nedenle sizin kişisel dokunuşunuz ve iletişim becerileriniz konuyu adaylar için daha ilgi çekici, canlı ve merak uyandırıcı hale getirebilir.

Mentorler bu eğitim modülü boyunca adayların öğrenmede ilerleme kaydetme kapasitelerini göstermelerini sağlayacak öğretim stratejilerini geliştirecektir. Tüm alıştırmalar, sorgulamaya dayalı öğrenme çatısı altında mentorün ve adayın sahip olduğu bilgiyi pekiştirmesine yönelik bir yol sunarak mentor ve adaya rehberlik edecek şekilde sunulmaktadır. Ancak modülde yer alan alıştırmalar mentorlere yöneliktir. Mentorler bu alıştırmaları kullanabilir fakat mevcut örnekleri tamamlamak veya somutlaştırmak için kendi alıştırmalarını da geliştirmelidir.

Tüm kaynaklar internet kullanımını içermektedir. Hatta bu becerilerin geliştirilmesine yönelik araçların çoğu çevrimiçi araçlardır. Öğretim ve öğrenme kaynakları ve faaliyetleri çevrimiçi olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu nedenle, eğitim modülünde modülün içeriğini tamamlamak için yapılması gereken birçok faydalı bağlantı yer almaktadır.

İnsan haklarıyla ilgili eğitim vermeye yönelik en önemli metodoloji tavsiyesi, daha fazla kaynak toplayarak, anında geri bildirimden faydalanarak ve tüm değişikliklerle ilgili güncel bilgi vererek adaya karşı esnek olunmasını içermektedir.

Son olarak, bu eğitim modülü Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 16 Ekim 2019 tarihinde Bakan Yardımcılarının 1357. toplantısında kabul edilen Üniversite Eğitimi ve Mesleki Eğitimde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sistemi başlıklı [CM/Rec \(2019\)5 sayılı tavsiye kararı](#) doğrultusunda hazırlanmıştır. Bu tavsiye kararında yer alan genel ilkeye göre, *"Üye ülkeler, özellikle insan hakları alanında aktif olanlar başta olmak üzere toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçları ve beklentilerine uygun olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sistemi ("Sözleşme") hakkında mesleki eğitim vermelidir. Gerektiği takdirde, bu görev ilgili devlet dışı paydaşlarla iş birliği halinde yerine getirilmelidir"* ve bölüm 4'te de şu ifade yer almaktadır *"...hâkim, savcı ve avukatların başlangıç eğitimi ve meslek içi eğitimlerine özen gösterilmelidir..."*.

I. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ SİSTEMİ

1. Giriş

Avrupa, zaman içinde insan haklarının sadece birliğe girmek için tanınmasından çeşitli uluslar üstü kurumlar tarafından yönetilen karmaşık bir koruma sistemine geçmiştir ve insan haklarının en etkili şekilde korumasının sağlandığı yerdir.

Ancak insan haklarının ulusal sınırların ötesinde korunması, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce söz konusu olan bir durum değil idi. Savaş bittiğinde birçok savaş sonrası Avrupa Anayasası'nın ortaya çıkmasıyla paralel olarak bazı batı ülkeleri, ülke sınırları içinde vatandaşlarına tanıdıkları korumanın yurt dışını da kapsamı gerektiğinin farkına varmıştır. Bunun nedeni, gelecekteki olası savaşlardan kaçınmanın ancak hukuk yoluyla mümkün olduğunun farkına varılmasıdır.

Bu bağlamda, bir husus en başından açıklığa kavuşturulmalıdır: insan haklarının güvence altına alınması 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi aracılığıyla Birleşmiş Milletlerin bir oluşumu olsa da insan haklarının belirlenmesi ve güvence altına alınması için tam bir sistem geliştirilmesi bir Avrupa projesi olmuştur ve bunun nedenleri büyük ölçüde savaş sonrasıyla ilgilidir. Bu nedenle hem Avrupa Konseyi sistemi hem de eski adıyla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve daha sonraki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (1993 yılından itibaren Avrupa Birliği), farklı temel ve hedeflere dayansa da oldukça zorlayıcı sebeplere dayalı oluşumlardır.

Sadece birkaç yıl içinde bununla paralel olarak birçok önemli olay meydana gelmiştir. Bir taraftan yukarıda bahsedilen 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi insan haklarının evrensel olarak tanınması açısından ilk beyanname olmuş, öte yandan 1949 yılında on ülke (Fransa, İtalya, Birleşik Krallık, İrlanda Cumhuriyeti, üç Benelüks ülkesi ve üç İskandinav ülkesi) tarafından Avrupa Konseyi kurulmuştur. Avrupa Konseyi'nin kurulması ile insan hakları ve demokrasinin korunmasının kurumun tek esas istisnai yetkisi olması amaçlanmıştır. Daha sonra tarihin ilk Avrupa kuruluşu 1950 Kasım ayında Roma'da İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşmeyi kabul etmiştir ve sözleşme 1953 yılında yürürlüğe girmiştir. BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nden sadece iki yıl sonra yazılan insan haklarına ilişkin bu temel metin, huzura yönelik küresel dinamiğin beklentisine uymuştur ancak ne yazık ki soğuk savaş dönemindeki çatışma gerçeğine uymamıştır. Fakat Sözleşme İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan hakların yürürlüğe girmesini sağlayan ve bu haklar açısından bağlayıcı güç olan ilk araç olmuştur. Sözleşmenin başlıca başarısı, Sözleşmenin kapsamlı bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla 1959 yılında kurulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'dir. AİHM ile görevini yerine getirmeyen ülkelere karşı mücadele etme yetkisi olan uluslararası bir mahkeme kurulmuştur.

2. İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşmenin başlıca özellikleri

Sözleşme, uluslararası hukukun geliştirilmesinde bir dönüm noktası olmasına rağmen henüz denetleme mekanizması oluşturulmamış idi. Devletler, uluslar üstü bir mahkemenin, kendi mahkemeleri tarafından alınan kararlara itiraz edebilmesini kabul ettiğinde, bu insan haklarının fiilen ulusal mevzuat ve uygulama üzerinde öncelik kazandığı anlamına gelmiştir.

Sözleşmede sözleşmeci taraflar tarafından güvence altına alınan haklar, Sözleşmenin imzalanmasıyla tüm ulusal yasal çerçevelerde güvence altına alınmaktadır. İster ülke vatandaşı ister yabancı olsun tüm vatandaşların, tüm taraf ülkelerde Sözleşme sayesinde korunma hakkı vardır. Aynı şekilde yerel mahkemeler de sözleşmeyi uygulamak zorundadır. Çünkü sözleşme ulusal yasal çerçeveye dahil edilmiş olup birçok anayasada yer almaktadır. Buna ek olarak, sözleşme sözleşmeci tarafların görevlerini yerine getirmelerini sağlamak için uluslar üstü bir organ kuran ilk sözleşme hüviyetindedir.

Sözleşme metni daha sonra farklı protokol hükümleriyle değiştirilmiştir. En son değişiklik ise 1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe giren 14 No'lu Protokolle yapılan değişikliktir. Ayrıca Sözleşme metni daha önce 21 Eylül 1970 tarihinde yürürlüğe giren 3 No'lu Protokol, 20 Aralık 1971 tarihinde yürürlüğe giren 5 No'lu Protokol ve 1 Ocak 1990 tarihinde yürürlüğe giren 8 No'lu Protokol hükümleriyle değiştirilmiştir. Sözleşme, 21 Eylül 1970 tarihinde yürürlüğe girdiğinden bu yana 5. madde uyarınca Sözleşmenin ayrılmaz bir parçası olan 2 No'lu Protokol metnini de kapsamaktadır. Bu protokollerle değiştirilen veya ilave edilen tüm hükümler, 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe giren 11 No'lu Protokol ile değiştirilmiştir. Bu tarihten itibaren 1 Ekim 1994 tarihinde yürürlüğe giren 9 No'lu Protokol yürürlükten kaldırılmış ve 10 No'lu Protokol amacını yitirmiştir. Protokollerin etkisi, sistemin iyileştirilmesi için esastır.

3. İlkeler

INTRA

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda altı çizilmesi gereken ilkeler iki kategoriye ayrılabilir:

İlk olarak, halihazırda söz edilen sözleşmeci tarafların Sözleşmenin uygulanmasını güvence altına alma sorumluluğu ilkesi. Sözleşmenin 1. maddesinde, Yüksek Akit Tarafların kendi yetki alanlarındaki Sözleşme haklarını gözetme ve korumaya ilişkin birincil ve yasal yükümlülüğü yer almaktadır.

Sözleşme sistemi, devlet sorumluluğundan kaynaklanmaktadır. Sözleşmede sözleşmeci taraflara kendi yetki alanlarında yer alan herkese metinde tanımlanan hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması yükümlülüğü yüklenmektedir. Sözleşmede yer alan hakların ihlal

edilmesine neden olduğu iddia edilen uygulamalar, sözleşmecilerle taraflara karşı sunulabilir ve sözleşmecilerle taraflar AİHM'nin nihai kararlarına uymayı taahhüt eder.

Fakat resmi olarak Sözleşmede sağlanan koruma kapsamına girmeyen iki potansiyel insan hakları ihlali kaynağı vardır. İlk olarak, şahısları içeren yatay ilişkiler ve ikinci olarak özellikle Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler başta olmak üzere uluslararası kuruluşların eylemleri veya harekete geçmeleri potansiyel ihlal kaynaklarıdır. Ancak ilkiyle ilgili olarak AİHM, bir devletin pozitif yükümlülüklerinin bir bireyin bir başka bireyin eylemleri veya ihmallerine karşı korunmasını içerebileceği yönünde karar vermiştir. Bu konu sonuç olarak daha fazla kabul edilen bir konudur. Bu tarz davalar AİHM önüne son dönemlerde sıklıkla gelmektedir. Günümüzde ihlaller oldukça kapsamlıdır. Çünkü kurumsal şirketler ve tedarikçiler çok sayıda insan hakları ihlali yapmaktadır. Bu nedenle ihlalin kökenine göz yummak mümkün değildir. İkinci ihlal kaynağıyla ilgili olarak, AİHM, devletlerin Sözleşme yükümlülüklerine uygun olmayan uluslararası kuruluşların kararlarını veya direktiflerini uyguladığı için Sözleşme kapsamında hesap verebilir konumda olabileceği yönünde karar vermiştir. Bu tür yasal yükümlülükler doğrultusunda atılmış adımlar, ilgili kuruluşun temel hakları hem sunulan maddi güvenceler hem de kendi gözlemlerini koruma mekanizmaları açısından en azından Sözleşmenin sunduğuna denk veya daha iyi bir şekilde koruduğu düşünüldüğü sürece gerekçelendirilmektedir. Fakat belli bir konunun koşulları söz konusu olduğunda bu tür bir varsayım çürütülebilir. Alternatif sistemler tarafından sağlanan korumanın, Sözleşme ile sağlanan koruma standartlarını engellediği veya anlaşılması güç hale getirdiği düşünülmektedir.

2. Diğer kilit ilke, yetki ikamesi ilkesidir. Yani taraflar, uygun olduğu şekilde ulusal koşulları göz önünde bulundurarak Sözleşmenin uygulanmasına yönelik en uygun yolu bulma konusunda başlıca sorumluluğu elinde bulundurur. Bununla ilgili olarak, yetki ikamesinin önemli bir yönü olarak takdir yetkisi doktrini vardır. Mahkemenin bilimsel içtihadı, taraf ülkelerin ilgili durumun koşulları ve hak ve özgürlüklere bağlı olarak Sözleşmeyi nasıl uygulayacakları konusunda takdir yetkisine sahip olduklarını net bir şekilde belirtir.

4. Hakimlerin seçilmesi ve işleyişle ilgili kurallar

Hâkim sayısı, sözleşmecilerle taraf sayısına eşittir (Sözleşmenin 20. maddesi) ve hakimler, her Yüksek Sözleşmecilerle Taraf adına, beher Yüksek Sözleşmecilerle Tarafın sunacağı üç adaylık liste üzerinden Parlamenterler Meclisi tarafından seçilirler (madde 22). Hakimler, Sözleşmenin 21. maddesinde belirtilen görev için aranan şu koşulları sağlamak zorundadır: En üstün ahlaki vasıflarla donanmış olması, yüksek yargısal görevleri icra için gerekli niteliklere sahip veya alanında uzmanlığı herkesçe malum olması, görev süreleri içinde bağımsızlık, tarafsızlık ve tam gün çalışma esasına dayalı bir görevin gerektirdiği hazır bulunma koşulları ile bağdaşmayan hiçbir görev üstlenememe. Hakimler dokuz yıllık bir süre için seçilirler. Tekrar seçilmeleri mümkün değildir.

26. madde uyarınca, mahkeme, önüne gelen başvuruları incelemek üzere tek yargıç, üç yargıçlı komite, yedi yargıçlı Daire ve on yedi yargıçlı Büyük Daire düzeninde toplanır.

Sözleşme sistemi, Mahkemeye başvuru yapmak için iki usuli yöntem tanır. Şu anda bunlardan en önemlisi, 34. maddede belirtilen bireysel başvuru hakkıdır. Sözleşme kapsamında, haklarının Yüksek Sözleşmeciler Tarafından biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları Mahkeme'ye başvurabilir.

Bu nedenle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ikincilik rolü vardır çünkü AİHM'ye ancak tüm iç hukuk yolları tüketildikten sonra başvuru yapılabilmektedir. Kabul edilebilirliğe ve bireysel başvuruların esaslarına ilişkin kararlar, 27-30. madde arasında belirtilen yetki dağılımına göre üç yargıçlı komite, yedi yargıçlı Daire ve on yedi yargıçlı Büyük Daire tarafından 35. maddede yer alan kabul edilebilirlik koşulları (Protokol 14) doğrultusunda alınır. Bu maddeye göre şu hallerde bireysel başvurular kabul edilmez: başvuru isimsiz ise, başvuru Mahkemece daha önceden incelenmiş ise, başvurunun konu bakımından Sözleşme hükümleriyle bağdaşmıyor ise, dayanaktan açıkça yoksun ise veya bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde ise, başvuru önemli bir zarar görmemiş ise, insan haklarına saygı ilkesi başvurunun esastan incelenmesini gerektirmez ise.

Bir ihtilaf için sözleşmeciler taraf adına görevlendirilen yargıç, Daire veya Büyük Daire'nin re'sen üyesi olur. Mahkeme, başvurunun kabul edilebilir ve gerekçelendirilmiş olduğunu bulursa, Sözleşme'nin ihlal edildiğine karar verir. Kabul edilebilirlik koşullarını taşıyan tüm başvurular hukuken belirlenir. Mahkeme yalnızca Sözleşmenin kabul edilebilirlik koşullarını karşılayan davalara bakabilir. Bu da diğerlerinin yanı sıra, başvuru sahiplerinin önce iç hukuk yollarını tüketmesini ve daha sonra iç hukuktaki kesin karar tarihinden itibaren altı aylık bir süre içinde başvurusunu gerektirir.

Sözleşmeciler taraflar, belli koşullar altında bir Daire tarafından incelenmiş bir davanın Büyük Daireye sunulmasını talep edebilir. Böyle bir sevk gerçekleşmez ise, karar kesinleşir.

Her Yüksek Sözleşmeciler Taraf, diğer bir Yüksek Sözleşmeciler Tarafa karşı Sözleşme ve Protokollerinin hükümlerinin ihlali iddiası ile Mahkeme'ye başvurabilir.

Göz önünde bulundurulması gereken diğer kurallar şu şekildedir:

- Bireysel başvuru sahiplerine Mahkeme tarafından adli yardım sağlanabilir.
- Hem bireysel hem devletlerarası davalarda başvuru sahipleri, tarafların yararına veya yargılamanın doğru bir şekilde yapılması için ara karar alınması amacıyla Mahkemeye başvuruda bulunabilir.
- Yüksek Sözleşmeciler Taraflar, bir davanın incelenmesinde Mahkemeye iş birliği yapmakla yükümlüdür.

Sistemde, Mahkeme önündeki davalara üçüncü taraf sıfatıyla katılma şansı verilmektedir. Kendi vatandaşlarından birinin başvuru sahibi konumunda olması halinde her Yüksek Sözleşmeciler

Taraf, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, herhangi bir Yüksek Sözleşmeci Taraf ya da başvuru dışı davalayla ilgili her kişi davaya üçüncü taraf sıfatıyla katılabilir. Ayrıca Bakanlar Komitesi'nin kesinleşen bir kararın infazını denetlenmesi çerçevesinde özellikle başvuru sahipleri ve sivil toplum temsilcileri için bildirimde bulunma hakkı verilmektedir.

5. AİHM kararlarının etkisi

46. madde uyarınca, "Yüksek Sözleşmeci Taraflar, taraf oldukları davalarda Mahkeme'nin verdiği kesinleşmiş kararlara uymayı taahhüt ederler".

Bu yetki, yoruma yer bırakmamaktadır ve ilgili sözleşmeci tarafın karara uymaması halinde 34. madde ihlal edilebilmektedir. Mahkeme kararları, Sözleşmede yer alan hakların yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin bağlayıcı kararlar olsa da Yüksek Sözleşmeci Taraflar, Sözleşmeyi ulusal düzeyde tam ve etkili bir şekilde uygulamak için uygun olduğu hallerde diğer Yüksek Sözleşmeci Taraflara karşı kararlar dahil olmak üzere, içtihatla bir bütün olarak geliştirilen genel ilkeleri de dikkate almalıdır.

AİHM kararlarının infazı, 34. maddeye göre, denetleyici rolü olan Bakanlar Komitesi'ne aittir. Buna ek olarak, 52. maddeye göre, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri bu Sözleşme'nin tüm hükümlerinin etkili uygulanmasına dair gerekli açıklamaları talep edebilir.

6. AB ve AİHS sistemi arasındaki ilişki

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi, sadece aynı toprakları değil aynı zamanda insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü başta olmak üzere aynı değerleri paylaşan kurumlardır. AB, bu değerlere sürekli daha derinlemesine siyasi ve ekonomik entegrasyon süreçlerinin kilit unsurları olarak atıfta bulunmaktadır. AB genellikle üye ülkeleri tarafından uygulanan yasal metinleri ve anlaşmaları hazırlarken bunları Avrupa Konseyi'nin standartlarına göre hazırlamaktadır. Ayrıca Avrupa Birliği, birçoğu Avrupa Konseyi üye ülkesi olan komşu ülkelerle anlaşmalarında Avrupa Konseyi standartları ve izleme çalışmalarına atıfta bulunmaktadır.

1 Aralık 2009 tarihinde yürürlüğe giren Lizbon Antlaşması, Avrupa Konseyi'nin halihazırda önemli bir deneyimi ve uzmanlığı olan birçok alanda Avrupa Birliği'nin faaliyet kapsamını artırmıştır. Bu antlaşma ayrıca Avrupa Birliği'nin kendisinin de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalamasına olanak sağlamıştır.

Ancak AB hukukunun şu anki haliyle, Birlik ve birliğe bağlı kurumlar doğrudan AİHS'ye bağlı değildir ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına daha az bağlıdır. Yukarıda belirtildiği üzere, Avrupa Birliği Antlaşması'nın 6. maddesinde, AİHS'ye Birlik hukukunun genel parçası olarak atıfta bulunmaktadır. Bu da Birlik Mahkemelerinin, Avrupa Adalet Divanı'nın ve

Genel Mahkeme'nin (eski adıyla Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi) içtihadında yansıtılmaktadır. Bu mahkemeler kararlarında genellikle AİHS ve Strazburg içtihadına atıfta bulunmakta fakat bunları Birlik hukukunun genel ilkelerinin parçası olarak dolaylı yoldan uygulamaktadır.

Lizbon Antlaşması'nda olduğu gibi, AB Temel Haklar Şartı'na birincil kanun statüsü verilmesi, AB hukukunda temel hakların tam olarak gözetilmesi yönünden tamamlayıcı adımlardır. Bu bağlamda, AB üye ülkelerle aynı mantığı takip etmektedir. Üye ülkelerin birçoğunun temel haklara ilişkin kendi yazılı rehberi vardır ve bu ülkeler AİHS'ye Sözleşmecilerdir.

AİHS'de yer alan hakların AB ve AB kurumları için bağlayıcı olmadığı mevcut durum kısa zaman içinde değişebilir. Yakın zamana kadar Avrupa Birliği'nin AİHS'ye Sözleşmeciler Taraf olmak için gerekli yetkinliği yok idi. Bu durum, Lizbon Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle değişti. Lizbon Antlaşması, bu yetkinliği vermekte ve Birliğin AİHS'ye taraf olmasını sağlamaktadır. Amaç mevcut durumdan kaçınmaktır: AB üye ülkeleri AB hukukunu uyguluyor olsa bile bu haklar AB üye ülkelere uygulanmaktadır. Bu da AİHS hak ihlallerinde kimin sorumlu olduğu konusunda belirsizlik ve karmaşaya neden olabilir. Ancak AİHS'ye taraf olmak tüm ek Protokollerin AB için bağlayıcı olacağı anlamına gelmemektedir. Protokollerin bağlayıcı olması için her birine taraf olunması gerekecektir.

Peki gelecekteki ilişkiler nasıl olacaktır?

AB Temel Haklar Şartı ile AİHS arasındaki ilişki, AİHS ile AİHS Sözleşmeciler Tarafların ulusal anayasada kabul ettikleri insan hakları arasındaki ilişkiye benzer olacaktır.

AB'ye karşı yapılacak bireysel başvurular, herhangi bir Sözleşmeciler Tarafa karşı yapılan başvurularla aynı şekilde değerlendirilecektir.

AB'nin AİHS'ye bu şekilde taraf olması, AB hukuku kapsamındaki mevcut kanun yolları sistemini temelde değiştirmemelidir.

İç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin kural, Strazburg'a karşı bir dava açılmasında aynı şekilde önkoşul olacaktır.

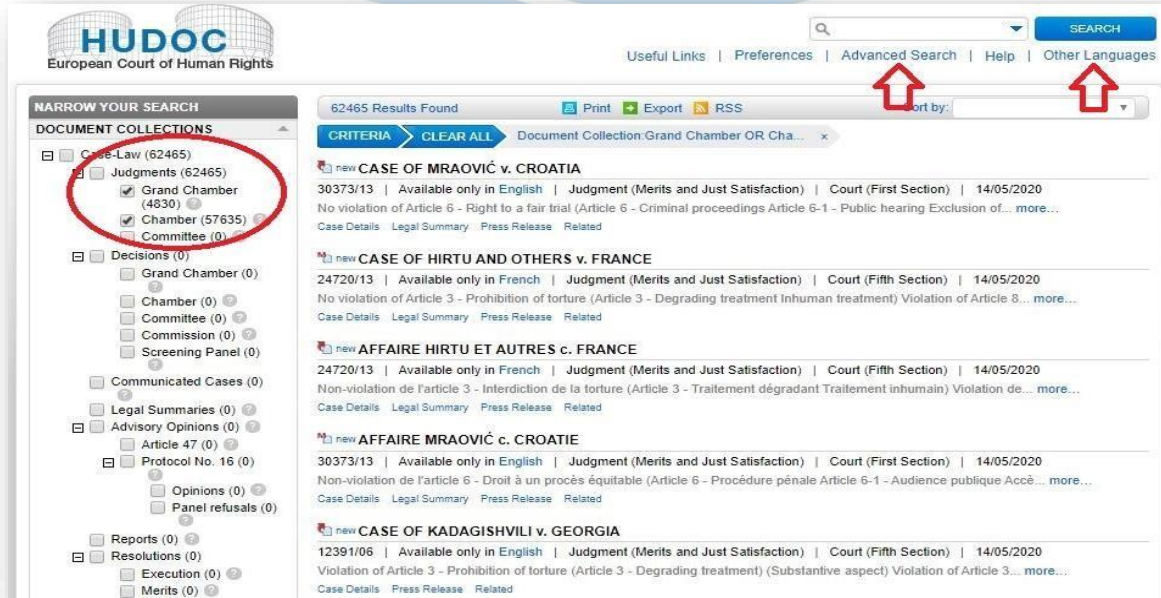
Doğrudan AB'nin eylemlerine karşı yapılan bireysel başvuruların AB hukukunu uygulayan ulusal tedbirlere karşı yapılan başvurulardan ayrılması gerekecektir.

II. MAHKEMENİN ARAÇLARI NASIL KULLANILIR?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Portalı; HUDOC veri tabanı, AİHM Basın Derlemesi, Hükümete Bildirilmiş Davalar, Avrupa İşkenceyi ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezayı Önleme Komitesi'nin HUDOC veri tabanı (HUDOC-CPT) ve Avrupa Sosyal Şartı'nın HUDOC veri tabanı (HUDOC-ESC) oluşan kullanıcı dostu bir bilgilendirme sistemidir. Bu bölümde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin web sitesinde kamuoyuna sunulan en faydalı araçlar yer almaktadır. Bu araçların tamamı, hukukçuların günlük işleri için oldukça faydalı araçlardır.

1. HUDOC-ECHR

HUDOC-ECHR, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihadına erişim sağlayan bir veri tabanıdır. Gelişmiş arama sistemi, 2012 yılında kurulmuştur. Sistem oldukça kapsamlıdır fakat kullanması çok kolaydır. HUDOC arama ekranı birçok dilde mevcuttur. Bunlar arasında İngilizce, Fransızca ve Türkçe yer almaktadır. Sistemin Türkçe versiyonu için [buraya](https://hudoc.echr.coe.int/) tıklayabilirsiniz. Bu bağlantıya tıkladığınızda web sitesi varsayılan dil olarak İngilizce açılacaktır: <https://hudoc.echr.coe.int/>

HUDOC ana sayfasından alınan ekran

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Web sitesine girdiğinizde yalnızca Büyük Daire ve Daire'nin kararları seçilidir (seçili kutular). Farklı derlemelere ulaşmak isterseniz aynı şekilde kutuları seçiniz. En son kararlar, en üstte yer almaktadır.

Daha güçlü bir arama motoru, sayfanın üst tarafında "gelişmiş arama" bölümünde bulunmaktadır. Bu bölüme girdikten sonra gelişmiş arama menüsü açılmaktadır. Bu arama motoruyla (alana göre arama ve sol sütunda filtreleyerek arama), Dava Ayrıntılarında yer alan ve her karar veya hüküm için geçerli önem düzeyleri (1'den 3'e kadar) dahil olmak üzere her türlü arama yapılabilmektedir. Burada özellikle Strazburg içtihadı aramasından bahsedilmelidir. Mahkemenin gerekçesi, önceki hüküm ve kararlardaki gerekçeye dayandığı sürece bu alan, belli bir Mahkeme veya eski bir Komisyon davasında atıfta bulunulan hüküm ve kararların aratılması için oldukça faydalı bir araçtır.

HUDOC gelişmiş arama motorunun Türkçe versiyonunun ekran görüntüsü

Arama alanları kümülatif şekilde işlemektedir. Yani birkaç arama alanının doldurulması halinde sonuçları listelemek için arama kutusuna kullanıcı tarafından talep edilen koşullar eklenmektedir. Sol taraftaki filtreler aramanızı sadeleştirmek için kullanılmaktadır. Arama kutusunu açtığınızda sol taraftaki filtreler seçili olursa, çıkan sonuçlar da halihazırda filtrelenmiş olacaktır.

Avrupa Konseyi'nin resmi dilleri İngilizce ve Fransızca olduğu için arama sonuçları İngilizce veya Fransızca olarak gösterilmektedir. Ancak HUDOC'a resmi olmayan dillere çeviri de

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

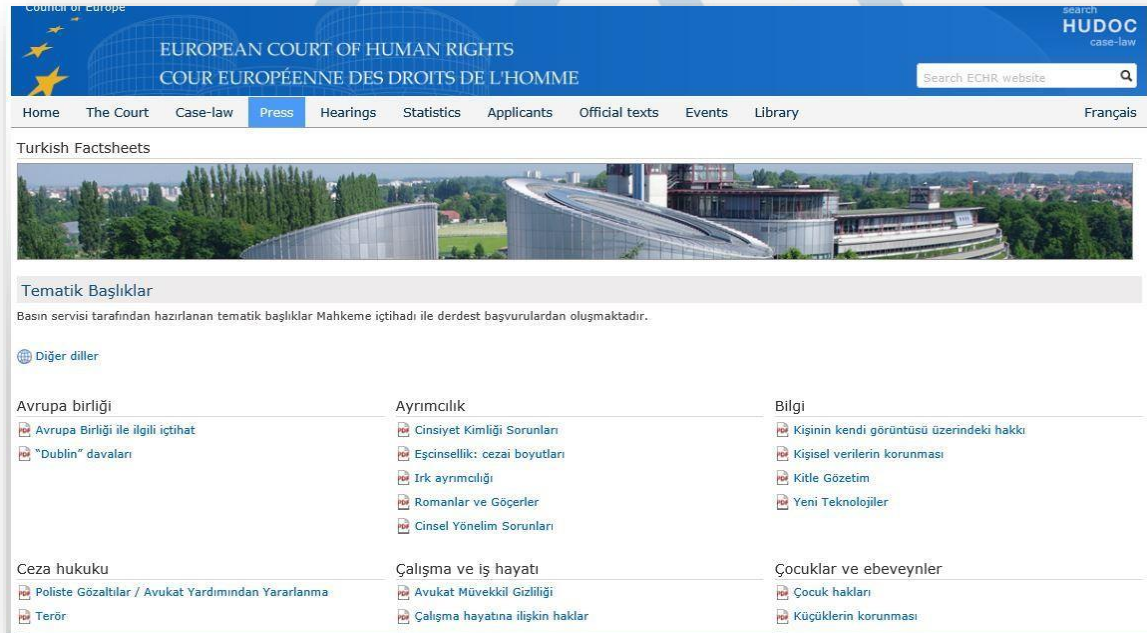
eklenebilir. Aksi belirtilmedikçe bu çevirilerin resmi olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır, bunlar yalnızca bilgilendirme amacıyla eklenmektedir. Bu nedenle, Mahkeme çevirinin doğruluğuyla ilgili herhangi bir sorumluluk almamaktadır.

HUDOC-ECHR'nin nasıl kullanılacağına ilişkin ayrıntılı bilgi almak için [buraya](#) tıklayarak ilgili rehberle bakabilirsiniz.

Error! Reference source not found.'e gitmek için tıklayınız.

2. Tematik bilgi notları

Mahkeme, 2010 Eylül ayından bu yana, belli bir konuyla ilgili en önemli davalara hızlı bir bakış sunmak amacıyla web sitesinde 60'tan fazla tematik bilgi notu yayımlamıştır. Bu tematik bilgi notları, konulara göre bir araya getirilmiş bilgi notlarıdır ve içtihadındaki gelişmeleri yansıtmak için düzenli olarak güncellenmektedir. Tematik bilgi notları İngilizce ve Fransızca olarak hazırlanmış olmasına rağmen birçok tematik bilgi notu, diğerlerinin yanı sıra, ilgili Devletler ve ulusal insan hakları kurumlarının desteğiyle Türkçe de dahil olmak üzere çeşitli dillere çevrilmiştir. Tematik bilgi notlarını [buradan](#) inceleyebilir ve indirebilirsiniz. Türkçe versiyonları incelemek için [buraya](#) tıklayabilirsiniz.

Tematik bilgi notlarının Türkçe versiyonunun ekran görüntüsü

AIHM'nin amaçlarından biri, Sözleşmenin ve içtihadının ulusal olarak uygulanmasını güvence altına almaktır. Bu nedenle, bu tematik bilgi notları yalnızca hukukçulara yönelik değil aynı

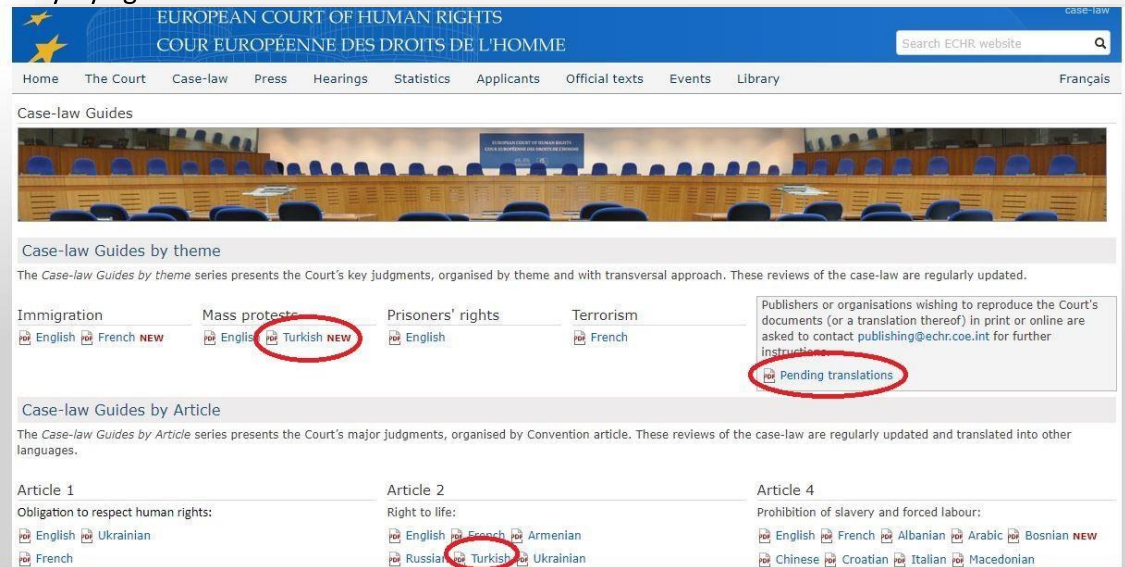
zamanda Avrupa Konseyi üye ülkelerindeki gazeteciler, ulusal yetkililer ve genel kamuoyuna yöneliktir.

Error! Reference source not found.'ye gitmek için tıklayınız.

3. İhtihat Rehberleri

İhtihat Rehberleri, Mahkemenin başlıca kararlarını sunmaktadır. Rehberler, konulara göre ve çapraz yaklaşımla (sayfanın üst tarafında) veya Sözleşme ya da Protokol maddelerine (hemen altında) göre düzenlenmektedir. Konularına göre ihtihat rehberleri açısından şu anda mevcut olan konular göç, toplu protestolar, hükümlü hakları ve terördür. Maddelere göre ihtihat rehberleri açısından bazı maddelere ilişkin rehber henüz bulunmamaktadır ama muhtemelen gelecek yıllarda hazırlanacaktır. İhtihada ilişkin bu incelemeler düzenli olarak güncellenmekte ve diğer dillere çevrilmektedir. İhtihat rehberlerinin yer aldığı sayfa yalnızca İngilizce veya Fransızca çevrilmektedir fakat rehberlerin hazırlandığı tüm diller bu web sitesinde yer almaktadır. Ancak mevcut çeviriler dahil olmak üzere her serideki sayıları genel olarak incelemek için başlıklardan herhangi birine tıklayınız. Henüz çevirisi yapılmamış rehberler, web sitesinin sağ tarafında “bekleyen çeviriler” başlıklı belgede sıralanmaktadır. Yazı İşleri Müdürlüğü’ne göre, çeviri programı davaların ve yayınların resmi olmayan dillere çevirisini sağlayarak bir ortaklar ağı oluşturma konusunda önemli bir katalizör olmuştur.

İhtihat rehberlerine erişmek için şu adımları takip ediniz: [AİHM ana sayfasına](#) gidiniz ve Case- Law (İhtihat) bölümüne tıklayınız. Bu bölüme tıkladığınızda açılır bir liste karşınıza çıkacaktır, buradan “Case-law guides”ı (İhtihat rehberleri) seçiniz. Ayrıca [buraya](#) tıklayarak doğrudan ilgili sayfaya gidebilirsiniz.

İhtihat rehberleri web sitesinin ekran

4. İçtihat araştırma raporları

Başlıca Sözleşme ilkeleri ve standartlarına ilişkin anlayışın artırılması amacıyla, belli çapraz konulara, özellikle Sözleşme hükümleri ve Mahkemenin içtihadındaki diğer uluslararası metinlerin kullanımına ilişkin araştırma raporları yayımlanmıştır. Bu web sitesinin düzenive işleyişi, dil ve konu başlıkları açısından içtihat rehberleri sitesine benzerdir. Şu anda yalnızca bir konu başlığı Türkçeye çevrilmiştir.

İçtihat araştırma raporlarına erişmek için şu adımları takip ediniz: [AİHM ana sayfasına](#) gidiniz ve Case-Law (İçtihat) bölümüne tıklayınız. Bu bölüme tıkladığınızda açılır bir liste karşınıza çıkacaktır, buradan “Case-law research reports”u (İçtihat araştırma raporları) seçiniz. Ayrıca [buraya](#) tıklayarak doğrudan ilgili sayfaya gidebilirsiniz

Internet English French Russian	National security and European case-law English French Russian	New admissibility criterion English Bulgarian French Russian Armenian
NGOs in the case-law of the Court French	Notion of 'complaint' and/or 'subject matter' of the dispute, and the application of the principle jura novit curia and the scope of the Grand Chamber's jurisdiction as to the admissible complaints English	Positive obligations under Article 10 English Macedonian Russian
References to the Inter-American Court of Human Rights English Russian	Role of public prosecutor English Russian Turkish	Safety of journalists English
State's "jurisdiction" for the acts of its diplomatic and consular agents under Article 1 English French	Treatment of persons of unsound mind and lawfulness of detention under Article 5 English	Use of Council of Europe treaties in the case-law of the Court English Russian

İçtihat araştırma raporları web sitesinin ekran

Bu raporlarda şu ana kadar ele alınan konular; biyoetik, genç bireyler, çocuk istismarı, kültürel haklar, ülke dışı yargı yetkisi, din özgürlüğü, sağlıkla ilgili konular, internet, ulusal güvenlik, yeni kabul edilebilirlik koşulları, Mahkemenin içtihadında STK'lar, 10. madde kapsamındaki pozitif yükümlülükler, Avrupa Mahkemesi içtihadında Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi'ne atıflar, savcının rolü, Mahkemenin içtihadında halk meclislerinin yönetimi ve Mahkeme içtihadında Avrupa Konseyi antlaşmalarının kullanımı olmuştur.

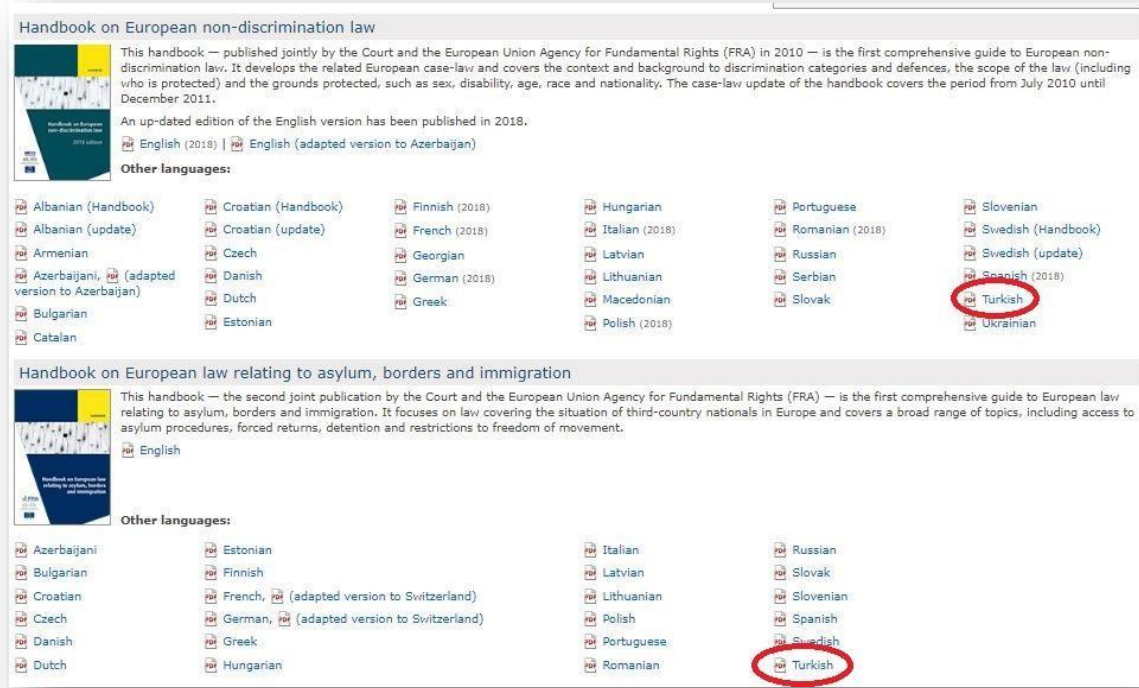
5. El kitapları ve diğer yayınlar

Bazı konular hem Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hem de Avrupa Adalet Divanı tarafından hazırlandığı için bu iki Mahkeme, ayrımcılık karşıtı kanun, sığınma, sınırlar ve göç kanunu, Avrupa kişisel verilerin korunması kanunu, çocuk hakları kanunu ve adaletle erişimle ilgili Avrupa kanunu gibi İnsan Haklarının temsili alanlarında her iki mahkeme tarafından

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

hazırlanan içtihadın etkili kısımlarını sunan ve güncelleyen bazı el kitaplarının sunulması konusunda iş birliği yapmıştır. Bu el kitapları, AB ve Avrupa Konseyi üye ülkeleri ve üye ülkeler dışındaki hakimler, savcılar, avukatlar ve kolluk görevlileri gibi uygulayıcılar için bir çalışma aracı olarak görülmektedir. Bazı el kitapları, Avrupa Konseyi üyesi olup AB üyesi olmayan ülkelerin hukukuna uyarlanmaktadır.

Burada amaç, her konuya ilişkin ilkelerin etkili bir şekilde uygulanabilmesini sağlamak amacıyla bazı faydalı el kitapları sunmaktır. Sonuçta insan haklarıyla ilgili hükümler ulusal düzeyde uygulamaya konmaktadır ve ulusal düzeyde zorluklar gün yüzüne çıkmaktadır.

Avrupa hukukuna ilişkin el kitapları web sitesinin ekran

Bu el kitaplarına ek olarak, AİHM ve Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi ortak bir yayın hazırlamıştır. Bunun dışında Avrupa Konseyi'nin AİHM'nin içtihadına ilişkin daha geniş bir kapsamı olan diğer yayınları da vardır. Tüm bu kaynaklara ulaşmak için [buraya](#) tıklayınız.

6. Basın bildirileri

Mahkemenin Basın Birimi, Mahkeme davaları ve etkinliklere ilişkin basın bildirileri yayımlamaktadır. 1 Ocak 1999 tarihinden beri Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından yayınlanan tüm basın bildirileri [HUDOC veri tabanında](#) bulunmaktadır. Basın bildirileri İngilizce ve Fransızca dillerinde mevcuttur. Yüksek profilli davalara ilişkin bazı basın bildirileri, resmi olmayan dillere çevrilmektedir.

Gelecek hüküm ve kararlara ilişkin haftalık bir basın bildirisi ile duruşma gününde davanın esasları ve şikayetlerin özeti, Mahkemenin yapısı ve duruşmaya katılan tarafların temsilcilerinin adlarını içeren Büyük Daire hükümleri ve duruşmalarına ilişkin ayrı bir basın bildirisi bulunmaktadır. Daire hükümlerine ilişkin basın bildirileri genellikle Salı ve Perşembe günleri sabah 10'da yayınlanmaktadır. Hem Daire hem Büyük Daire hükümleri ve kararlarının tarihleri, ilgili davaların kısa bir özetiyle birlikte yaklaşık bir hafta önce basın bildirilerinde duyurulmaktadır. Gelecek duruşmalar, ay sonunda bir basın bildirisinde duyurulmaktadır.

Bu hizmet büyük ölçüde davalarla ilgili kamuoyuna sunulan bilgileri sağlamak amacıyla genel olarak Mahkemenin çalışmalarıyla ilgili sorular soran basın mensuplarına yöneliktir. Hakimler ve savcılar açısından, kararı veya hükmü incelemeyen önce Mahkemenin davayı nasıl yürüttüğünü öğrenmek amacıyla davayı hızlı bir şekilde incelemek için faydalı olabilir.

Basın bildirileri ve yukarıda bahsedilen araçlarla ilgili güncellemeler, Mahkemenin [Twitter](#) hesabından duyurulmaktadır. Ancak basın bildirilerine abone olmak da mümkündür. Basın bildirilerine abone olmak, AİHM'yle ilgili son haberler ve faaliyetlerden haberdar olmanın kolay ve hızlı yoludur. [RSS beslemelere](#) ("Basın bildirileri") veya [e-posta listesine](#) abone olarak Mahkemenin basın bildirilerini sistematik olarak alabilirsiniz.

Basın mensupları Basın Birimine sorularını yönelttikçe Basın Birimi Mahkemenin içtihadına ilişkin davalar ve konularla ilgili soruları ve yanıtları [şurada](#) bir araya toplamaktadır.

Basın bildirilerinin içeriğinin Mahkemeyi bağlamadığının altı çizilmelidir. Basın bildirileri yalnızca bilgilendirme aracıdır, yasal bir araç değildir.

7. Kamuya açık duruşmalar

2007 yılından bu yana Mahkemenin kamuya açık tüm duruşmaları kayıt altına alınmaktadır. Bu kayıtlar Mahkemenin web sitesinde mevcuttur ve tamamıyla Fransızca ve İngilizceye tercüme edilmiş şekilde izlenebilir. Sabah yapılan duruşmalar, 14.30 itibarıyla izlenebilir. Öğleden sonra yapılan duruşmalar ise akşam yayınlanmaktadır. Kayıtlara ulaşmak için [buraya](#) tıklayınız. Covid nedeniyle, duruşmalara ara verilmiştir. Bu nedenle, en son yapılan duruşma 26 Şubat 2020 tarihindedir. Duruşmaya yalnızca gazeteciler katılabilmektedir.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Duruşmalar, duruşma tarihine göre sınıflandırılmaktadır fakat web sayfasının altında ülkelere göre sınıflandırılmış şekilde de ulaşılabilir.

Kamuya açık duruşmaların ülkelere göre

Videonun altı kısmında, duruşma bölümleri görülebilmektedir. Duruşma kaydı, en çok bilinen sosyal medya platformları aracılığıyla paylaşılabilir.

Bir duruşma videosunun ekran

Kamuya açık duruşmaların çoğunda iletişimi kolaylaştırmak için sözlü çeviri sunulmaktadır. Ancak bu, yargılamanın orijinal kaydı olmamaktadır. Yalnızca kaynak konuşmalar orijinal olmaktadır.

8. Ülke profilleri

Ülke profilleri raporları kapsamında, davalar farklı konu başlıkları altında gruplandırılmaktadır. Derdest davalar da buna dahildir. Davalar dışında, her ülke profilinde şimdiki ve önceki hakimlerin listesi ve ülkeyle ilgili istatistikler yer almaktadır. [Buraya](#) tıklayarak sayfaya ulaşabilirsiniz.

9. HELP programı

HELP, Avrupa Konseyi'nin Hukukçular için İnsan Hakları Eğitimi Programı'nın kısaltmasıdır. Mahkemenin araçları kapsamında sunulsa da bu program Avrupa Konseyi'nin programıdır. Programın amacı, Avrupa Konseyi'ne üye 47 ülkede ve diğer ülkelerde hakimlerin, avukatların ve savcılarının Avrupa insan hakları standartlarını uygulama kapasitelerini artırmaktır. HELP kapsamında, başta hukukçular olmak üzere adalet alanında çalışan diğer meslek gruplarına da çevrimiçi kurslar hazırlanmakta ve verilmektedir. HELP çevrimiçi kursları ülkelerin, kurumların ve meslek gruplarının farklı ihtiyaçlarına göre düzenlenebilmektedir.

HELP'in üç bileşeni vardır:

- HELP Ağı: Avrupa Konseyi'ne üye 47 ülkede (ve diğer ülkelerde) hakimler, savcılar ve avukatlara eğitim veren ulusal kurumların bir araya toplandığı tek Avrupa ağıdır. HELP Ağı'nın amacı, hakim, savcı ve avukatların kendi kendilerine çalışmaları, eğitimleri ve mesleki gelişimlerinde AIHM'yle ilgili uygun bilgi ve eğitimin verilmesidir. Bu bağlamdaki bazı girişimler şu şekildedir:
 - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadında yorumlandığı üzere, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi başta olmak üzere, hukukçuların Avrupa insan hakları standartlarına ilişkin başlangıç ve sürekli eğitimlerinin geliştirilmesinin ve teşvik edilmesinin desteklenmesi.
 - İnsan hakları alanında hukukçulara yönelik eğitim programları, eğitim materyalleri ve öğretim yöntemlerinin geliştirilmesinde iyi uygulamaların paylaşılması ve destek sağlanması.
 - Uluslararası ve ulusal kurumların hukukçular için bulunduğu insan hakları eğitim girişimlerinin koordinasyonunun desteklenmesi.

HELP Ağı'nda, her üye ülkenin HELP Odak Noktası (hakimler ve savcılar için) ve HELP Bilgi Noktaları (avukatlar için) aracılığıyla Ulusal Eğitim Kuruluşları ve barolar temsil edilmektedir.

- HELP e-öğrenme platformunda kendi kendine öğrenmeye yönelik HELP insan hakları çevrimiçi kursları; İngilizce olarak hazırlanan HELP kursları, ulusal dillere çevrilebilir, ulusal yasal sistemlere uyarlanabilir ve hukukçular arasından seçilen meslek gruplarıyla test edilebilir.
- Daha sonradan iki farklı formatta hazırlanabilecek HELP kurslarının geliştirilmesi için insan hakları eğitim metodolojisi:
 - kendi kendine öğrenme (HELP platformunda ücretsiz erişim) ya da
 - ulusal eğitim kurumları veya üniversitelerle iş birliği halinde düzenlenen grup eğitimleri.

Çevrimiçi kursların yer aldığı platforma [buraya](#) tıklayarak ulaşabilirsiniz. HELP e-öğrenme platformuna erişim ücretsizdir ve hesabı olan herkese açıktır. Kurslar da ücretsizdir ve kalitelidir çünkü Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yazı İşleri Müdürlüğü'nde görev yapan avukatlar dahil olmak üzere Avrupa Konseyi'nin önde gelen uzmanları tarafından hazırlanmıştır. HELP çevrimiçi kursları interaktif, görsel ve pratiktir. Kurslar, Avrupa Konseyi'nin farklı çalışma alanlarını yansıtan insan haklarıyla ilgili birçok konuyu kapsamaktadır. Yeni bir kurs açıldığında Konseyin web sayfasında ve [Facebook](#) ve [Twitter](#) gibi sosyal ağlarda duyuru yapılmaktadır.

İnsan haklarına ilişkin en iyi öğrenme yöntemlerinden biri olarak alınabilecek kurslardan faydalanmak amacıyla HELP platformunda bir hesap oluşturulması önerilmektedir.

10. Diğer araçlar

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin çalışmalarını takip etmek için birçok araç mevcuttur. İnsan hakları alanında neler olduğundan haberdar olmak için bu araçlar burada listelenmektedir.

HELP çerçevesinde İnsan Hakları ve Hukukun Üstünlüğü Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Ulusal Uygulama Bölümü tarafından bir **terimler sözlüğü** geliştirilmiştir. Bu sözlük, ulusal davalarda Sözleşmeye dayalı argümanlarda doğru terminolojinin kullanılması ve İngilizce kararlar okunurken kararların doğru anlaşılabilmesi için Avrupa Konseyi üye ülkelerindeki hukukçulara rehberlik etmeyi hedeflemektedir. Terimler sözlüğünün resmi Türkçe-İngilizce versiyonunu incelemek için [buraya](#) tıklayınız.

Mahkemenin yıllık raporları, "AİHM haberleri" olarak çevrimiçi olarak yayınlanmaktadır. Yıllık raporlarda, Mahkemenin önceki yıla ilişkin yapısı ve faaliyetleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Özellikle de içtihatındaki gelişmeler raporlanmakta ve istatistiki veriler sunulmaktadır. Yıllık raporlara [buraya](#) tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Ayrıca **Mahkemeye ait istatistikler** de [web sayfasında](#) sunulmaktadır. Genellikle bekleyen başvurulara ilişkin istatistikler (“dava yükü” veya “iş yükü” olarak da adlandırılmaktadır), davanın gidişatına ilişkin istatistikler (“çıktı” olarak da adlandırılmaktadır) ve ihlallere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Mahkeme raporlarında ve istatistiki belgelerinde kullanılan terimler ve hesaplamalara ilişkin daha kapsamlı açıklama için [tıklayınız](#). “[Facts and figures & Overview](#)” (Rakamlar & Genel Bakış) web sitesinde daha fazla istatistiki bilgi yer almaktadır.

Mahkemeye ve mahkemenin işleyişine ilişkin tüm **resmi belgeler**, Mahkemenin ana sayfasında “Resmi belgeler” bölümünde yer almaktadır. Bu bölümde özellikle Sözleşme ve Protokoller ile Mahkeme kararlarının incelenmesi önerilmektedir.

Ayrıca Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı web sitesi üzerinden "<https://inhak.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/10>" linki ile **AİHM istatistiklerine** ve "<https://inhak.adalet.gov.tr/Home/BilgiDetay/14>" linki ile **AİHM kararlarının icrasına ilişkin istatistiklere** Türkçe olarak erişim sağlanabilmektedir.

III. AİHM KARARLARINDA ESASA İLİŞKİN İÇERİK

AİHM hükümleri ve kararlarıyla özellikle adil yargılanma hakkına (Sözleşmenin 6. maddesi) ilişkin olarak ulusal yargı sistemlerinin insan haklarını nasıl göz önünde bulundurması gerektiğine ilişkin sağlam bir içtihat geliştirilmiştir. Burada bunların her birinin başlıca yönleri vurgulanacaktır.

a) “Mahkeme” nasıl tanımlanmaktadır?

“Mahkeme” hukuk kuralları ve usul hukukundaki ilgili mevzuat doğrultusunda kendi yetki alanında yargısal faaliyetleriyle tanımlanmaktadır. Mahkeme, bağımsızlık, tarafsızlık, mahkeme üyelerinin görev süresine ilişkin şartları yerine getirmelidir ve yürüttüğü usulle karşılayabilirliği güvence altına alır. Ayrıca AİHM, kararlar temyiz edilebildiği sürece, yukarıda belirtilen ilkeler kapsamında yargısal faaliyetleri yerine getiren diğer organların da mahkeme olarak kabul edilebileceğini düşünmektedir. Mahkemenin profesyonel hakimlerden oluşması şart değildir.

b) Mahkemelerin bağımsızlığı

Mahkemelerin bağımsızlığı ile yürütme ve taraflardan bağımsız olmaya atıfta bulunmaktadır. Görevlendirme şekli, görev süresi, dış baskılara karşı mevcut güvenceler, görevden alınma nedenleri ve bağımsız görünme gibi bağımsızlık söz konusu olduğunda dikkate alınacak farklı hususlar vardır. Bağımsız görünmeyle ilgili olarak, adli yargıdaki ceza mahkemelerinde askeri hakimlerin olması, Türkiye’ye ilişkin bazı davalarda bu şartın sağlanmadığı yönünde soruna neden olmuştur.

c) Mahkemelerin tarafsızlığı

“Tarafsızlık”, önyargı veya peşin hükmün olmamasıdır. Mahkemelerin bu şartı yerine getirmek için hem öznal hem nesnel bir testten geçmesi gerekmektedir. Nesnel ve öznal tarafsızlık, hata kabul etmez bölümler değildir.

Öznal tarafsızlıkla ilgili olarak, “aksi kanıtlanana kadar” bir hakimin tarafsız olduğu varsayımı başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, öznal test, bu varsayımın ihlal edildiğini kanıtlamaya yöneliktir.

Nesnel tarafsızlık, İngiliz hukuku doktrini olan “adalet yalnızca tecelli ettirilmemeli aynı zamanda adaletin tecelli ettiği görülmelidir”e dayanmaktadır. Nesnel test, tarafsızlığa ilişkin şüphenin “nesnel olarak gerekçelendirilip gerekçelendirilemeyeceği”ne yöneliktir. Nesnel tarafsızlıkta bir ihlal olduğunun düşünülmesinin sebeplerinden biri, tarafsızlık duruşma öncesi kararların somut kapsamı ve mahiyetine bağlı olsa da ceza mahkemesindeki hakimin duruşma öncesi aşamada yargılamada herhangi bir şekilde yer aldığı bir durumdur. AİHM ayrıca bir hakimin ilk kararın içeriğine bağlı olarak, hakimin tarafsızlığına karşı haklı bir şüphe uyandırmadan başvuruya ilgili olarak ilgili hukuk ve/veya ceza davalarına katılabileceğini belirtmiştir. Öte yandan, bir hakim basına mahkemenin yetkisi dışında açıklamalarda bulunursa veya başka bir durumda hakimin önündeki davayla ilgili hakimin tarafsızlığı hakkında haklı bir şüphe doğarsa o zaman tarafsızlık ihlali olabilir. Hakimin taraflardan biriyle daha önceden bir bağlantısı olması da (örneğin, hakim başka yargılamalarda taraflardan birinin avukatı olarak görev almışsa) ihlale yol açabilir. Hakimin davada kişisel çıkarının olduğu durumlarda tarafsızlığın olmadığı şüphe götürmez bir gerçektir.

d) Yasayla kurulmuş birmahkeme

Hukukun üstünlüğünün bir yansıması olarak, Sözleşmenin 6. maddesi uyarınca mahkemenin “yasayla kurulmuş olması” gerekmektedir. Burada nihai hedef, bağımsızlığın sağlanmasıdır. Yargı organının yapısı ve yetkisine ilişkin temel kuralların mevzuatla belirlenmesiyle ilgilidir. Yani yargı sisteminin düzenlenmesi ve mahkemelerin yargı yetkisinin sağlanması yargının değil Anayasa ve yasamanın görevidir.

IV. AİHM İÇTİHADINDA SÖZLEŞMEYE İLİŞKİN YORUMLAYICI MEKANİZMALAR

Sözleşme, bir antlaşma olarak, antlaşmaların yorumlanmasına ilişkin uluslararası hukuk kurallarına göre yorumlanmalıdır. Bir antlaşma “hükümlerine antlaşmanın bütünü içinde ve konu ve amacının ışığında verilecek alelade manaya uygun şekilde iyi niyetle yorumlanır”.

AİHM tarafından sürekli belirtildiği üzere, Sözleşme uygulandığı üye ülkelerin gerçekliğine bağlı, yaşayan bir belgedir. Yani belli bir durumda somut bir davada bir maddenin yorumlanması, koşullar değişirse veya ilgili maddenin yorumlanması değişirse değişiklik gösterebilir. Sözleşmede, insan haklarının korunması ve AİHM tarafından verilen yorumlamaya göre Sözleşmeci Taraflara objektif yükümlülükler verilmektedir. Yetki ikamesi ilkesi (daha sonra açıklanacaktır) nedeniyle, ülkelerin cezaya çarptırılmaktan kaçınmak amacıyla AİHM tarafından uygulanan standartları ve Sözleşmenin yorumlanması için kullanılan yorumlayıcı mekanizmaları bilmesi gerekmektedir. Bu, AİHM tarafından geliştirilen standartların ulusal düzeyde doğru bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır.

a) Yetki ikamesi ilkesi

Daha önce açıklandığı üzere, güvence altına alınan hak ve özgürlüklerin uygulanması ve yürütülmesine ilişkin birincil sorumluluk ulusal makamlara ve onlar arasında da özellikle ulusal mahkemelere aittir. Mahkemeler, yetki ikamesi ilkesi ışığında kendilerine sunulan davalar aracılığıyla Sözleşmenin yorumlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. İnsan haklarının korunmasına ilişkin ilk sistem, insan haklarının doğru yorumlanması ve

uygulanmasıyla ilgili ilk kararın ulusal mahkemelere sunulduğu ulusal sistemdir. AİHM yalnızca bu haklar ulusal sistemde korunamazsa müdahale eder.

b) “Avrupa oybirliği” kavramı

Avrupa oybirliği, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin yorumlanmasına ilişkin değişen mahiyetten kaynaklanarak Mahkeme tarafından kullanılan bir kavramdır. “Ortak Avrupa standardı” olarak da adlandırılmaktadır. AİHM, Sözleşmede yer alan insan haklarını ulusal yargı sistemlerinde kabul edildiği şekilde anlamalı ve uygulamalıdır. AİHM Sözleşmeyi yorumlama konusunda tamamen bağımsız olsa da bu yetki ulusal mevzuat ve uygulama ile belirlenen anlam ve sınırlara ilişkin Sözleşmeci Taraflar arasındaki geçmişteki ve günümüzdeki oybirliğinden tamamen ayrı düşünülemez. Bu tek kriter olmasa da Mahkeme tarafından göz önünde bulundurulması gereken bir kriterdir.

AİHM, Sözleşmenin dinamik özelliğine atıfta bulunarak bir davayla ilgili karar verirken hukuk politikasındaki bir değişikliğin Sözleşmenin anlamını etkileyecek şekilde Avrupa ülkelerinde geniş çaplı olarak kabul edildiği bir noktada karar vermelidir. Mahkeme bunu göz önünde bulundurarak genellikle yeni bir yaklaşımı destekleyen Sözleşme taraflarının mevzuatı ve uygulamasında bir oybirliği sağlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle, “Avrupa oybirliği” belli bir konuda Avrupa Konseyi üye ülkelerinin yasal çerçevelerindeki mevcut standart düzeyine atıfta bulunmaktadır.

Bazı AİHM kararları, diğer ülkeler bir insan hakkının koşullarını genişlettiğinde bir ülkenin kararının bozulmasının riski olduğunu göstermektedir. Bu durumda, AİHM “büyük çoğunluk” kavramını uygulamaktadır. Örneğin, evlilik dışı doğan çocukların durumuna ilişkin (*Marckx ve Belçika Davası*, 13 Haziran 1979, Seri A no. 31) “gayrimeşru” çocuğun anne ilişkisi kurma şekli ve bu tür bir ilişki kurulmasının çocuğun aile ilişkileri ve çocuğun ve annenin babalık hakları açısından etkileriyle ilgili olarak AİHM, 8. madde ile birlikte 14. maddenin ihlali olduğuna karar vermiştir. Mahkeme, bu tür bir ilişki kurulmasında “gayrimeşru” çocuğun yararının, “meşru” bir çocuğun yararından daha az olmadığını belirtmiştir. Büyük çoğunluğun ortaya çıktığı nokta ise, Mahkemenin Sözleşme hazırlandığında “meşru” ve “gayrimeşru” aile arasındaki farkın birçok Avrupa ülkesinde kabul edilebilir ve normal olarak kabul etmiş olmasıdır. Fakat Sözleşmeyi yaşayan bir belge olarak yorumlamak, mevcut durumda “meşru” ve “gayrimeşru” çocuklar arasındaki eşitlik açısından Avrupa Konseyi üye ülkelerinin büyük çoğunluğunun ulusal mevzuatlarındaki değişimle ele alınan günün koşullarında bir yorum sağlamaktadır. Fakat oybirliğinin olması, *A, B ve C ve İrlanda Davası* [GC], başvuru no. 25579/05, ECHR 2010’da olduğu gibi her zaman nihai karar olmamaktadır.

Oybirliği fikri, sadece ulusal mevzuat ve uygulamanın değil aynı zamanda Avrupa’da olmayan ulusal mahkemelerin kararları, diğer insan hakları antlaşmaları ve en önemli “bağlayıcı olmayan hukuk” belgelerinin göz önünde bulundurulmasına yönelik bir eğilim getirmiştir.

c) Takdir yetkisi

Avrupa veya uluslararası oybirliğinin olmadığı veya düşük olduğu durumlarda dava edilen ülke beraat edebilir. Bu tür durumlarda, AİHM üye ülkelere geniş bir takdir yetkisi vererek ihlalin olmadığını gerekçelendirmektedir. Basitçe açıklamak gerekirse, özellikle davanın ayrımcı davranışlar hariç olmak üzere, ahlak veya etik ile ilgili hassas konuları gündeme getirmesi halinde Sözleşme hakkı göz önünde bulundurularak ülkeye belli bir faaliyet alanı veya takdir yetkisi verilmektedir. Bu doktrin, bir ülkenin diğer Sözleşme haklarına müdahalesinin gerekçelendirilip gerekçelendirilemeyeceğine karar verirken de kullanılmaktadır.

Bu takdir yetkisi özellikle 8-11. maddelerdeki haklarda kullanılmıştır. Hakka müdahaledeki orantılılık da değerlendirilmelidir. Ulusal mahkemelerin, zımni bir takdir yetkisi doktrini kapsamında veya adli süreçteki dördüncü derece doktrin kapsamında önemli ölçüde takdir yetkisi olmasına izin verilmektedir. Aslında oybirliği düzeyi ne kadar az olursa ülkelere o kadar fazla takdir yetkisi verilmektedir. Öte yandan, hala birtakım oybirliği unsurları mevcutsa, bu da belli bir konudaki takdir yetkisinin azaltılmasını haklı çıkarabilir.

Fakat takdir yetkisi doktrininin uygulanması tartışmalı olabilmektedir çünkü AİHM insan haklarının korunmasındaki sorumluluklarından kaçınmakla suçlanabilmektedir.

V. AVRUPA HAKİMLERİ DANIŞMA KONSEYİ

Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi, hakimlerin bağımsızlığı, tarafsızlığı ve yetkinliğiyle ilgili hususlarla ilgilenmek üzere Avrupa Konseyi tarafından oluşturulmuş bir danışma organıdır. Konsey, bir uluslararası kuruluş bünyesinde sadece hakimlerden oluşan tek organdır ve bu bağlamda hem Avrupa'da hem dünyada tektir.

Avrupa Konseyi, Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi'ni kurarak hakimlerin statüsüne, adalet sisteminin kalitesine, hukukun üstünlüğüne, insan hakları ve temel özgürlüklerin desteklenmesi ve korunmasına, güçlü ve bağımsız yargıya, yasama, yürütme ve yargı erkleri arasındaki karşılıklı saygıya ve Avrupa vatandaşlarının adalet sistemlerine olan güvenlerinin artmasına önem verdiğini göstermiştir.

Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi'nin başlıca görevi, Bakanlar Komitesi tarafından 7 Şubat 2001 tarihinde üye ülkelerdeki hakimlerin rolünü güçlendirmek için kabul edilen Avrupa'daki Hakimler için Küresel Çerçeve Eylem Planının uygulanmasına katkıda bulunmaktır.

Konseyin, hakimlerin bağımsızlığı, tarafsızlığı ve yetkinliğine ilişkin genel sorularla ilgili bir danışma işlevi vardır. Bu da konseyin Bakanlar Komitesi'nin dikkatine görüşler hazırlamasını sağlamaktadır. Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi ayrıca Avrupa Konseyi'nin diğer organlarından görüş talebi alabilmektedir.

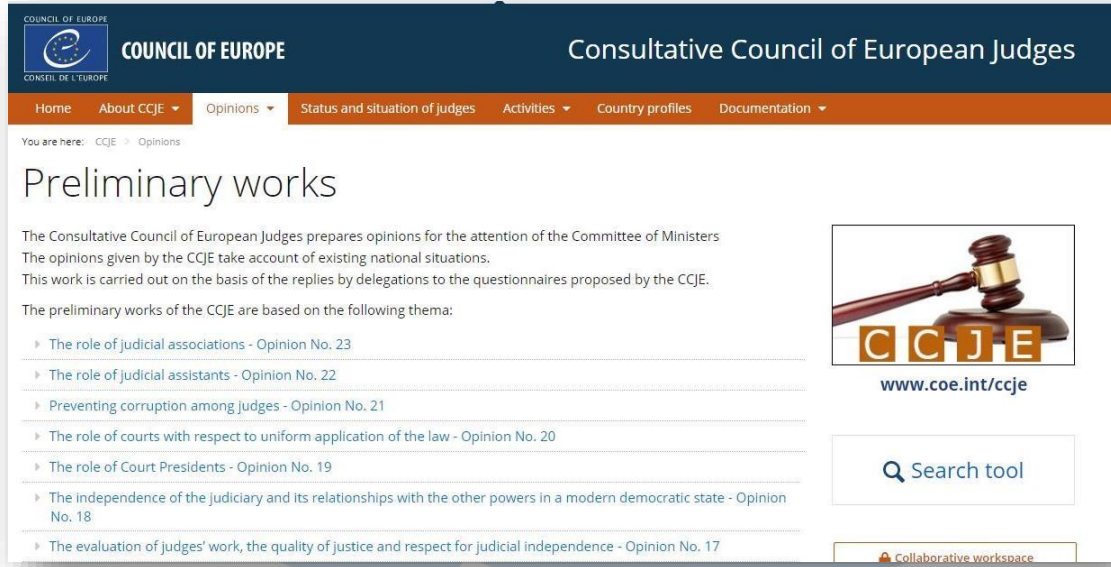
Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi, talep edildiğinde görüş sunmaktadır. Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi Görüşlerinin başlıca amacı, hem hakimlerin statüsü hem de mahkemelerin işleyişi açısından İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi'nin gerekliliklerini karşılamak amacıyla, bir yargı sisteminden beklenen özelliklerle ilgili hakimler tarafından hazırlanmış bir çerçeve sunulmasıdır.

Tüm görüşlere [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

- Yargı derneklerinin rolü – 23 No'lu Görüş
- Hakim yardımcılarının rolü - 22 No'lu Görüş
- Hakimler arasında yolsuzluğun önlenmesi - 21 No'lu Görüş
- Kanunların standart bir şekilde uygulanmasında mahkemelerin rolü - 20 No'lu Görüş
- Mahkeme başkanlarının rolü - 19 No'lu Görüş
- Modern demokraside yargının bağımsızlığı ve yargının diğer devlet erkleriyle ilişkileri - 18 No'lu Görüş
- Hakimlerin çalışmalarının değerlendirilmesi, adaletin kalitesi ve bağımsız yargıya saygı - 17 No'lu Görüş
- Hakimler ve avukatlar arasındaki ilişkiler - 16 No'lu Görüş
- Hakimlerin ihtisaslaşması - 15 No'lu Görüş
- Adalet ve bilgi teknolojileri (IT) - 14 No'lu Görüş
- Avrupa Hakimlerinin Magna Cartası
- Hakimlerin diğer devlet erkleri ve aktörlerle ilişkileri açısından adli kararların uygulanmasındaki rolü - 13 No'lu Görüş
- Demokratik bir toplumda hakimler ve savcılar arasındaki ilişkiler - 12 No'lu Görüş
- Adli kararların kalitesi - 11 No'lu Görüş
- Toplum hizmetinde hakimler kurulları - 10 No'lu Görüş
- Terör bağlamında hukukun üstünlüğü ve insan haklarının korunmasında hakimlerin rolü - 8 No'lu
- Görüş ve Uluslararası hukuk ve Avrupa hukukunun etkili bir şekilde uygulanmasının sağlanmasında ulusal hakimlerin rolü - 9 No'lu Görüş

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

- Adalet ve toplum - 7 No'lu Görüş
- Makul sürede adil yargılama - 6 No'lu Görüş
- Hakimlerin eğitimi - 4 No'lu Görüş
- Etik ve hakimlerin yükümlülüğü - 3 No'lu Görüş
- Yargının bağımsızlığı ve hakimlerin görevden alınmaması standartları ve mahkemelerin finansmanı ve yönetimi - 1 ve 2 No'lu Görüş

Avrupa Hakimleri Danışma Konseyi'nin web sitesinde yer alan görüşlerin

VI. AVRUPA SAVCILARI DANIŞMA KONSEYİ

a) Giriş

Bakanlar Komitesi 2005 yılında Avrupa'daki savcılarının yıllık konferansını Avrupa Savcılar Danışma Konseyi adı altında daimi olarak kurumsallaştırmaya karar vermiştir.

Avrupa Konseyi'nin web sitesinde yer alan bilgilere göre, Avrupa Savcılar Danışma Konseyi'nin özellikle ceza adalet sisteminde savcılığın rolüne ilişkin Rec(2000)19 ve Rec(2012)11 Tavsiye Kararlarının uygulamasını desteklemek ve Avrupa'daki savcılıkların işleyişi hakkında bilgi edinmek amacıyla savcılıkla ilgili hususlarda Bakanlar Komitesi'nin görüş hazırlama görevi vardır.

b) Organları ve işleyişi

Avrupa Savcıları Danışma Konseyi'ni oluşturan organlar, tüm üye ülkelerin temsil edildiği Genel Kurul, üye ülkelerden adaylar arasından her yıl seçilen kişilerden oluşan Çalışma Grubu ve iki yılda bir seçilen ve Başkan, Başkan Yardımcısı ve Büro üyesi olan iki Çalışma Grubu üyesinden oluşan Büro'dur.

Avrupa Savcıları Danışma Konseyi ve Rec(2000)19 sayılı Tavsiye Kararı arasındaki ilişki daha önce bahsedildiği üzere güçlü olduğu için bu Tavsiye Kararında belirtildiği üzere tüm ceza adalet sistemlerindeki tüm savcılıkların bazı ortak özelliklerinin olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. Bu özellikler şöyledir:

- Savcılık, ceza soruşturmasının başlatılması veya devam ettirilmesine karar veren makamdır.
- Savcılık mahkemeye iddianame sunma yetkisine sahiptir.
- Savcılığın, kanun yoluna açık herhangi bir adli karara karşı temyiz kararı verme yetkisi vardır.

Bu noktadan hareketle, Açıklayıcı Bildiri'de, Avrupa savcılarının en düşük yetkiden en yüksek yetkiye, yukarıda belirtilen üç temel yetkiyle eş merkezli çemberlerden oluşan bir sistemde yer alabileceği belirtilmektedir. Bu ilk çemberden, yeni yetkinlikler ve kabiliyetler içeren yeni eş merkezli çemberler eklenebilir, örneğin uluslararası iş birliği, hukuk davaları veya idari davalar, çocuk adaleti gibi. Avrupa Savcıları Danışma Konseyi, çemberlerdeki dağılım sayesinde, farklı yasal sistemlerin mevcut durumunu net bir şekilde kontrol ederek çalışabilmektedir.

Ayrıca Açıklayıcı Bildiri'de, Avrupa'nın Fransız ve Anglosakson savcılık sistemine bölündüğü fakat standart sağlamak amacıyla bir Avrupa savcılığı kurulmasının çok uygun olacağı düşünülmektedir. Bu, Avrupa Savcıları Danışma Konseyi'nin de sıklıkla tekrarladığı bir durumdur ve Konsey'in gelecek Avrupa Savcılık Ofisiyle ilgili bir tasarısı vardır fakat bu ancak bazı AB ülkeleri için geçerlidir ve soruşturulacak suçlar sınırlıdır. Yine de Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından hazırlanan tüm belgelerde, her türlü öneride İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ve AİHM doktrininin göz önünde bulundurulması gerektiği net bir şekilde belirtilmektedir.

Buna ek olarak, Avrupa Savcıları Danışma Konseyi tarafından kabul edilen belgelere Görüş adı verildiğinden ve Görüşlerin Bakanlar Komitesi'ne yönelik olduğuda belirtmek gerekir.

Collaborative workspace

You are here: Consultative Council of European Prosecutors (CCPE) > Opinions

Opinions adopted by the Consultative Council of European Prosecutors (CCPE)

The CCPE has an advisory function on general questions.
This function leads to elaboration of opinions to the Committee of Ministers.
The CCPE can also sometimes be asked by other Council of Europe bodies to give an opinion.
You can download and print the compilation of opinions of the CCPE in English [here](#).

www.coe.int/ccpe

Opinion No. 1 (2007) on "Ways to improve international co-operation in the criminal justice field"
Also available in other languages: AZE - BGR - FRA - ICE - MNE - ROU

Opinion No. 2 (2008) on "Alternatives to prosecution"
Also available in other languages: AZE - BGR - FRA - ICE - MNE - POL - ROU

[Search tool](#)

Key information and

Avrupa Savcıları Danışma Konseyi'nin web sitesinin ekran

Aşağıda belirtilen Görüşlerin tam metnine ulaşmak için lütfen [tıklayınız](#):

- Ceza adalet alanında uluslararası iş birliğinin geliştirilmesinin yollarına ilişkin 1 No'lu Görüş (2007)
- Kovuşturma alternatiflerine ilişkin 2 No'lu Görüş (2008)
- Ceza hukuku dışında savcılığın rolüne ilişkin 3 No'lu Görüş (2008)
- Demokratik bir toplumda hakimler ve savcılar arasındaki ilişkilere ilişkin 4 No'lu Görüş (2009)
- Savcılığın rolü ve çocuk adaletine ilişkin 5 No'lu Görüş (2010)
- Savcılar ve adalet yönetimi arasındaki ilişkilere ilişkin 6 No'lu Görüş (2011)
- Savcılıkta medyanın yönetimine ilişkin 7 No'lu Görüş (2012)
- Savcılık ve medya arasındaki ilişkilere ilişkin 8 No'lu Görüş (2013)
- Savcılara ilişkin Avrupa normları ve ilkeleri hakkında 9 No'lu Görüş (2014)
- Savcıların ceza soruşturmalarındaki rolüne ilişkin 10 No'lu görüş (2015)
- Terörle mücadele, ağır suçlar ve organize suçlar dahil olmak üzere savcılarının çalışmalarının kalitesi ve verimliliğine ilişkin 11 No'lu Görüş (2016)
- Savcılarının ceza adalet sisteminde mağdur hakları ve tanıklara ilişkin rolü hakkında 12 No'lu Görüş (2017)

- Savcılarının bağımsızlığı, hesap verebilirliği ve etik ilkelerine ilişkin 13 No'lu Görüş (2018)
- Yolsuzluk ve ilgili ekonomik ve finansal suçlarla mücadelede savcılarının rolüne ilişkin 14 No'lu Görüş (2019)

Yukarıda görülebileceği üzere, birçok önemli hususa Avrupa Savcıları Danışma Konseyi'nin görüşlerinde değinilmektedir. Bunlardan en ilgi çeken Avrupa Savcıları Danışma Konseyi'nin savcılarının etik ilkeleriyle ilgili endişesidir ve bunun altını çizmek gerekir. Bazı belgelerde savcılarının görevlerinde etiğin öneminden bahsedilmektedir fakat bu konu özellikle 13 No'lu görüşte ele alınmaktadır. Bu görüşte, etik kuralların mevzuatta düzenlenmesi (tercihen Mesleki Ahlak Kuralları) gerektiği belirtilmektedir ve savcılarının görevlerinde sergilemeleri beklenen bazı davranış kurallarından şu şekilde bahsedilmektedir. Bunlar; tarafsız ve kişisel tercihler, sosyal altyapı, siyasi, felsefi veya dini inançlardan bağımsız olma yükümlülüğü, çeşitliliğe saygı duyma ve peşin hüküm, önyargı veya ayrımcılığı kabul etmeme, işyerinde her türlü taciz, ırkçılık, ayrımcılık veya uygunsuz davranışı yasaklama, kararlarında tarafsızlığı gözetme, şeffaflık, çıkar çatışmalarından ve herhangi bir tarafla bağlantısı olması nedeniyle o tarafı kayırmaktan kaçınmak için doğru tutumu sergileme şeklinde sayılabilir. Ayrıca yapılacak düzenlemeler, diğer önlemlerin yanı sıra savcılara karşı usulsüz baskıya karşı tedbirleri, tarafsızlık ilkesine aykırı bir şekilde siyasi veya kişisel faaliyetlerde bulunulmasının yasaklanmasını ve kendilerinin (veya aile bireylerinin) kişisel çıkarlarının tam tarafsızlık ve nesnelliklerine zarar verebilecek davalarda yer almaktan kaçınmayı içermelidir.

Bunların dışında Avrupa Savcıları Danışma Konseyi, talep üzerine başka görüşler de hazırlayabilmektedir.

VII. ULUSAL UYGULAMA: AİHM İÇTİHADININ MAHKEME KARARLARINA VE SAVCILIK MÜZEKKERELERİNE DAHİL EDİLMESİ

İnsan hakları sistemi, Türk mevzuatında mevcut haklar açısından interaktif bir özelliğe sahip

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

olan bir alt sistem haline gelmiştir. Bu interaktif özelliğin iki yönü vardır. Bir taraftan Avrupa sisteminin entegre edilmesi, her iki sistemde ortak olan hakların her birine ilişkin dava bazlı olarak gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, Avrupa sisteminde, her bir hakka ilişkin genel bir kapsamı olan bir dizi yorumlama bulunmaktadır (daha sonra açıklanacağı üzere eşitlik testi,

sınır testi). Avrupa sisteminin Türkiye'nin taraf olduğu AİHS ve protokolleri içerdiği ve bunların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından yorumlanmasının eklenmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Sözleşmede Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmede yer alan hakların yorumlanması ve uygulanmasına yönelik bir organ olarak tanınmaktadır. Bu görev, sözleşmenin protokollerini de kapsamaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin uygulamasına ilişkin yorumlayıcı görevini yerine getirirken genel olarak Avrupa haklar sistemine uygulanabilecek genel yapılar oluşturmuştur. AİHM'nin bireysel davalara ilişkin kararlarına ek olarak, hükümlerinden anlaşılacağı üzere, zaman içinde sistematik hale getirdiği ve Sözleşmede yer alan tüm haklara uygulanabilecek bir dizi yapıyı mükerreren uygulamaktadır.

Bu genel yapılar spesifik bir hak için tasarlanmamaktadır fakat Sözleşmeden kaynaklanan tüm haklar sistemine yayılan genel bir kapsamı vardır ve Sözleşmede tanınan haklara uygulanabilir yorumsal kriterler ve taraf ülkelerin kendi iç haklar sistemi ve bunların ülkelerdeki hakimler ve savcılar tarafından uygulanmasıyla genel asgari uygulanabilir standart olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, bu standartların bilinmesi aşağıda belirtilen üç amaç açısından önemlidir:

- Türk mevzuatını Sözleşme standartlarına uygun olarak uygulanacak şekilde yorumlamak,
- Sözleşmenin yorumlanmasına göre mukayese ile yasal boşlukları doldurmak,
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından karar alınan davalardan ve Türk mevzuatının lehine bu davalardan kaynaklanan standartlardan doğrudan alıntı yapmak.

Bu bölümde önerilen yapılar yalnızca tüm sistemi anlamaya yardımcı olan kanıtlanmış bir öneridir ancak bunlar bilimsel içtihadın sürekli gelişimi ve içtihadın okunmasıyla ve en yeni veya uygun içtihadteki müzekkere veya karardan doğrudan alıntı yaparak tamamlanmalıdır.

a) Hakların sınırları

Sözleşmede yer alan haklar, Sözleşmeye taraf tüm ülkeler için asgari bir standart oluşturmaktadır fakat bu hakların daha üst düzeylere çıkmasını engelleyecek hiçbir şey yoktur. Bu hakların özelliklerinden biri, kamu kurumlarının vatandaşların faaliyet alanına müdahale etmesini önlemektir. Aynı şekilde devlet, bir bireyin faaliyetinin neden olduğu durumlarda bu tür bir müdahaleye karşı garantör görevi görmektedir. Yani bireylerin de bu hakları ihlal etmeme görevi vardır. Ancak bu haklar sınırsız değildir. AİHM, bu haklara sınır belirlemek için üç şart belirtmektedir:

- sınır, uygulamaya konmadan önce kanunda belirtilmelidir,
- sınır, meşru bir amaca ulaşmak için demokratik bir toplumda gereklidir,
- sınır, izlenen meşru amaçla orantılıdır.

Devletlerin bu sınırları uygularken demokratik anlamda neyin gerekli olduğunu belirleme konusunda birtakım takdir yetkileri vardır. AİHM, bunu değerlendirirken kamuoyunun görüşünü de dikkate almaktadır. Çünkü Sözleşme çok farklı toplumlarda uygulanmaktadır. Bu, kavramların belirlenmemişliğiyle ortaya çıkan çok kapsamlı kriterler oluşturabilir. Bu açıdan hakim ve savcıların görevi, kararlarında veya müzakerelerinde, karar verdikleri insan hakkının azami sınırının kendi toplumlarında neden bu olduğunu ve bu sınırın neden AİHM tarafından geçerli olduğu düşünülen standartlar kapsamında olduğunu düşünmelerine neden olan sebebi gerekçelendirmektir. Her halükarda, bu hakların sınırları gerekçelendirilirken AİHM'nin sınırların yorumlanmasının her zaman Sözleşmede tanınan insan haklarının kapsamını en üst seviyeye çıkarmak için kısıtlayıcı bir mahiyette olması gerektiğini düşündüğünü göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

b)

Devletlerin aykırı tedbir alma hakkını kullanmasına ilişkin kontroller

Sözleşmenin 15. maddesinde, ikinci fıkrada yer alan istisnalar dışında, savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde her Yüksek Sözleşmeci Taraf, durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde bu Sözleşmede öngörülen yükümlülüklerle aykırı tedbirler alabileceği belirtilmektedir. Hakim veya savcıya itirazda bulunulabilir ve bu itirazlar hakların askıya alınması konusunda mutabık kalınmasının, Sözleşmede yer aldığı şekilde kanunlara uygun olup olmadığının değerlendirilmesini gerektirir. Bu nedenle, AİHM'nin bu tür bir değerlendirmede uyguladığı şu şartların bilinmesi gerekmektedir:

- Gerektiren bir durum olması: Savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike.
- Aykırı tedbirlerin içeriği: Durumun kesinlikle gerektirdiği ölçüde ve uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerle ters düşmemek koşuluyla. Bu tedbirlere yeterli usuli garanti verilmeli ve tedbirler hızlı bir adli denetimle takip edilmelidir.
- Tedbirlere ilişkin mutlak sınırlar: Yaşama hakkı (yasal savaş eylemlerinden doğan ölümler hariç), işkence, insanlık dışı muamele, kölelik ve zorla çalıştırma yasağı, ceza hukukunda meşruiyet ilkesinin uygulanması.
- Avrupa Konseyi'nin bilgilendirilmesi: Aykırı tedbirler alma hakkını kullanan her Yüksek Sözleşmeci Taraf, alınan tedbirler ve bunları gerektiren nedenler hakkında Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tam bilgiverir.

c) Güvencelerin yabancıları kapsayacak şekilde genişletilmesi

Sözleşmede yer alan insan hakları güvencelerinin yalnızca Sözleşmeye taraf ülkelerin vatandaşlarına uygulandığı düşünülse de ihbar edilen ülkedeki yabancılar da Sözleşmeyi uygulayan birçok kararla AİHM'nin içtihadı, bu hakların herkesi kapsadığını net bir şekilde belirtmektedir. Kısaca, Sözleşmedeki insan haklarının ülkesel veya ülkesel olmayan uygulaması vardır.

d) Temel hakların toplumsalişlevi

AİHM, birçok kararında medeni haklar ve siyasi haklar ile ekonomik ve sosyal hakların birbirinden ayrı düşünülmemeyeceğini belirtmiştir. AİHM, ilkinin etkililiğinin ikinciye bağlı olduğunu belirtmektedir. AİHM mütemediyen ekonomik ve sosyal hakların gelişen etkililiğinin, herhangi bir zamanda herhangi bir ülkedeki yaşayan koşullar ışığında yorumlanması gerektiğini belirtmiştir.. Bu da devletlerin kendi sınırları dahilinde Sözleşme kapsamında korunan hakların etkililiği üzerinde olumlu bir etkisi olan bir performans faaliyeti gerçekleştirme yükümlülüğü olduğu anlamına gelmektedir. Aynı şekilde belli bir takdir yetkisi vardır ve devletler Sözleşmenin şartlarını yerine getirmek için hangi araçları kullanacağına kendileri karar vermektedir.

VIII. AVRUPA KONSEYİ'NİN DİĞER KAYNAKLARI

a) Ceza adaletine ilişkin tavsiye kararları

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Statüsü Madde 15.b uyarınca, ceza adaletiyle ilgili birçok tavsiye kararı çıkarmıştır. Bu tavsiye kararlarına [elektronik ortamda](#) ulaşılabilir. Tavsiye kararları, ceza infaz, ceza yargılamalarında arabuluculuk ve mağdurları içermektedir. Bu tavsiye kararları Avrupa Konseyi üye ülkelerinin yasama faaliyetlerine ve iyi uygulamalara rehberlik etmelidir. Ancak bu tavsiye kararları, Avrupa Konseyi'nin ceza soruşturmadaki amacını gösterdiği ve iç hukukun yorumlanmasına rehberlik edebileceği için günlük yargısal faaliyetler için oldukça faydalıdır. Tavsiye kararları şu şekildedir:

- Suç mağdurlarına yardım konusunda [\(2006\) 8 sayılı Tavsiye Kararı](#)

- Adli yardım taleplerinin iletilmesine ilişkin Avrupa Sözleşmesi (092 No'lu CETS) ve bu sözleşmeye Ek Protokol (179 No'lu CETS) uyarınca yapılacak başvuruda kullanılmak üzere adli yardım talep formu hakkında [\(2005\) 12 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Tanıkların ve adalet iş birlikçilerinin korunması hakkında [\(2005\) 9 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Suçun önlenmesinde ortaklık hakkında [\(2003\) 21 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- İnfaz hakkında [\(2003\) 17 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Avrupa Polis Etiği Kuralları hakkında [\(2001\) 10 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Ceza alanında Avrupa Konseyi sözleşmelerinin uygulanmasından doğabilecek herhangi bir sorunun dostane bir şekilde çözülmesi hakkında [\(99\) 20 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Ceza işlerinde arabuluculuk hakkında [\(99\) 19 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Tanıkların yıldırılması ve savunmanın hakları hakkında [\(97\) 13 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Değişim zamanında Avrupa'da ceza politikası hakkında [\(96\) 8 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Ceza adaletinin yönetimi hakkında [\(95\) 12 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Hakimlerin bağımsızlığı, etkinliği ve rolü hakkında [\(94\) 12 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Cezalandırmada tutarlılık hakkında [\(92\) 17 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Ceza adalet sisteminde deoksiribonükleik asit (DNA) analizinin kullanımı hakkında [\(92\) 1 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Tüzel kişiliği olan işletmelerin faaliyetlerini yerine getirirken vuku bulan suçlarla ilgili yükümlülüğü hakkında [\(88\) 18 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Ceza adaletinin sadeleştirilmesi hakkında [\(87\) 18 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Mağdurun konumu hakkında [\(85\) 11 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Yargılama bekleyenlerin hapsedilmesi hakkında [\(80\) 11 sayılı Tavsiye Kararı](#)
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne taraf olmayan ülkelere suçluların iadesi hakkında [\(80\) 9 sayılı Tavsiye Kararı](#)

b) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin uygulanmasına yönelik pratik rehberler

Avrupa Konseyi'nin web sitesinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin nasıl uygulanacağına dair çeşitli pratik rehberler veya el kitapları bulunmaktadır. Bu rehberler, alanında uzman kişiler tarafından hazırlanmıştır. Her rehberde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin veya protokollerinin bir yönü ele alınmaktadır. Rehberlerde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin belli maddelerinin Strazburg'da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından nasıl uygulandığı ve yorumlandığına ilişkin pratik bir yol gösterilmesi amaçlanmaktadır. Rehberler, uygulayıcılarla birlikte hazırlanmıştır. Sözleşmeyi uygulayan nihai makam olarak özellikle hakimlere yönelik olmasına rağmen diğer hukukçular da erişebilir. Bu rehberlerin savcılar için de oldukça faydalı olduğu düşünülmektedir. Rehberlerin çoğu yalnızca İngilizce ve Fransızca olarak hazırlanmakta ve diğer dillere çevirilerinin yapılması beklenmektedir. Web sitesine gitmek için [tıklayınız](#).

Ayrıca Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı web sitesi üzerinden "<https://inhak.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/aihs-insan-haklari-el-kitaplari29042020060327>" linki ile **AİHS İnsan Hakları El Kitaplarına**, "<https://inhak.adalet.gov.tr/Home/SSSorularDetay/9>" linki ile **AİHM Kararları Tematik Bilgi Notlarına**, "<https://inhak.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/aihs-madde-rehberleri29042020055805>" linki ile **AİHS Madde Rehberlerine** ve "<https://inhak.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/aihs-konu-bazli-ictihat-rehberleri29042020055211>" linki ile **AİHS Tematik İçtihat Rehberlerine** Türkçe olarak erişim sağlanabilmektedir.

c) İzleme mekanizmalarının raporları

Avrupa Konseyi'ne bağlı olarak başka bağımsız uzman kuruluşları oluşturulmuştur. Bu kuruluşlar, AİHM tarafından geçerli bir kanıt olduğu düşünülen raporlar hazırlamaktadır. Bu raporlar da hakimlerin bazı insan haklarına ilişkin kendi ülkelerindeki durumu incelemelerini sağlayabilir:

- **GREVIO**: Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin (İstanbul Sözleşmesi) taraf ülkeler tarafından uygulamasını izlemekle sorumlu bağımsız uzman kuruluş. Taraf ülkelerin Sözleşmelerin hükümlerini yürürlüğe koymak için aldığı yasama tedbirleri ve diğer tedbirleri değerlendirerek raporlar hazırlamakta ve yayımlamaktadır.
- **CPT**: "Avrupa İşkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesi Komitesi" olarak adlandırılan bağımsız uzman kuruluş.

CPT, tutukevlerine ziyaretler düzenler ve özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişilerin işkence ve insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezadan korunmasını güçlendirmek amacıyla bu kişilere nasıl muamele edildiğini değerlendirir. Bunlar sadece karakol ve ceza infaz kurumlarını değil aynı zamanda kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılarak tutuldukları diğer kamu kurumlarını da içerir (çocuk işahlevleri, göçmen tutukluları bekletme yerleri, psikiyatri hastaneleri, sosyal bakım evleri vb.).

- [ECRI](#) Avrupa’da ırkçılık, ayrımcılık (“ırk”, etnik/ulusal köken, ten rengi, uyruk, din, dil, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği ve cinsiyet özellikleri nedeniyle), yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadeleyle ilgili hususlarda uzmanlaşmış tek insan hakları izleme organı olan Avrupa ırkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Komitesi’dir. Komite, raporlar hazırlar ve üye ülkelere tavsiyelerde bulunur.

Diğer izleme mekanizmalarını incelemek için [tıklayınız](#).

HUDOC gelişmiş arama araçları, bu organların raporlarına ulaşmak için oldukça faydalıdır. Avrupa İşkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesi Komitesi’nin (CPT) ziyaret raporları, CPT tarafından yapılan kamuoyu açıklamaları ve CPT standartlarına ulaşmak için [HUDOC-CPT](#) sayfasını ziyaret edilebilir. [HUDOC-ESC](#) Avrupa Sosyal Haklar Komitesi’nin Kararları ve Sonuçlarına erişim sağlayan bir veri tabanıdır. [HUDOC-ECRI](#) Avrupa ırkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele Komitesi’nin (ECRI) çalışmalarıyla ilgili dokümantasyon için Avrupa Komitesi tarafından hazırlanan belgelerin yer aldığı bir veri tabanıdır. Veri tabanında; ECRI ülke raporları, hükümet gözlemleri (ECRI raporlarına yanıtlar), politika önerileri, ara sonuçlar ve basın bildirimleri yer almaktadır. [HUDOC-GRECO](#) Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu’nun raporları için bağıntılı veri tabanıdır. Tüm bu veri tabanları içinde en önemlisi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararların İcrası Departmanı tarafından sağlanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının icrasına atıfta bulunan [HUDOC-EXEC](#)’tir. Her kararın icrasına ilişkin durumu ayrıntılı bir şekilde gösteren dosyaları (veri tabanı menüsünde “Davalar” başlığı altında), bir davanın tarafları ve STK’lardan iletilen muhabereleler, ülke eylem planları ve raporları, Bakanlar Konseyi’nin kararları, muhtıra ve kararları içermektedir. 1961 yılından bu yana olan verileri kapsamaktadır.

d) İnsan Hakları Kanalı

İnsan Hakları Kanalı, Avrupa Konseyi’nin temel faaliyet konularına (insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü) ilişkin video ve fotoğraf içeriğiyle ilgili kapsamlı koleksiyonunun sergilendiği yerdir. Ayrıca göç, terör ve kadına karşı şiddet gibi güncel konularla ilgili sürekli olarak güncellenen özel yayınlar da bulunmaktadır. Bütün içerikler ücretsizdir ve telif hakkı kısıtlamaları vardır. Kullanıcılar kendi içeriklerini iletmeleri için teşvik edilmektedir. Kanala gitmek için [tıklayınız](#).

IX. Bazı ek kaynaklar

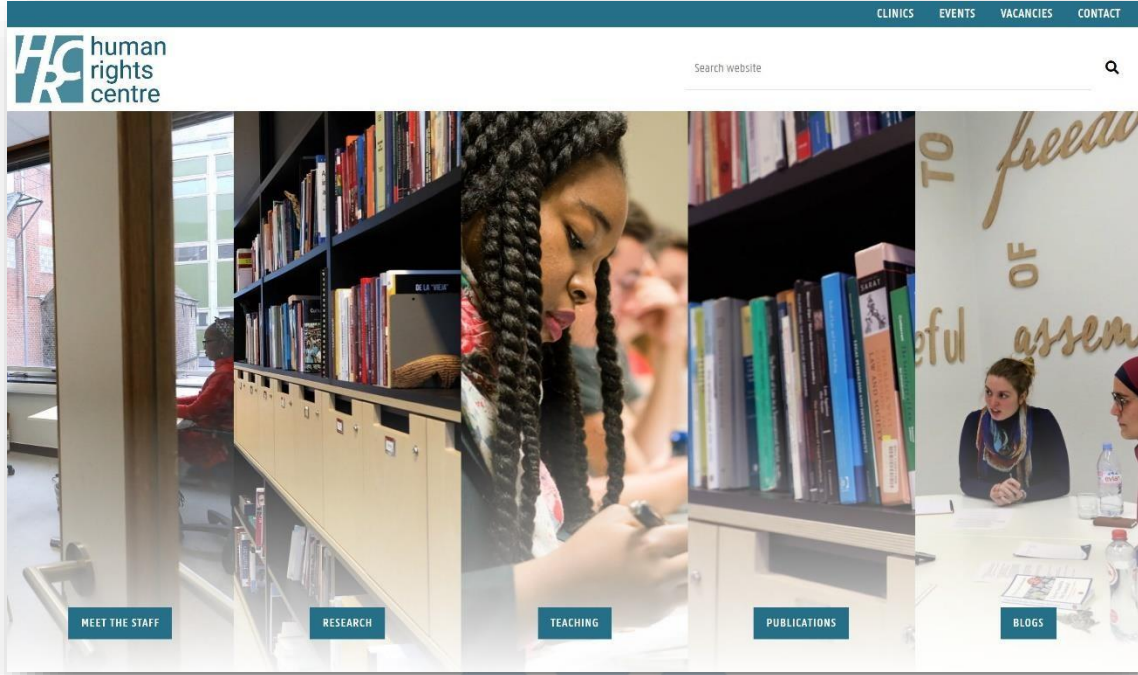
Sunulan tüm bilgilerin, okuma ve uygulama için oldukça faydalı bazı açık veya yarı açık kaynaklarla tamamlanması gerekmektedir.

Strasbourg Gözlemcileri (StrasbourgObservers), AİHM’le ilgili güncel haberlerin tartışılmasına odaklanan akademik bir blogtur. Bloga gitmek için [tıklayınız](#).

Strasbourg Gözlemcileri’nin editör ekibi, Gent Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi’ndedir. Bu merkez de kendi web sitesinde insan haklarıyla ilgili geniş kaynaklar sunmaktadır (<https://hrc.ugent.be/>).

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Örneğin, arama kısmında uluslar üstü insan haklarının korunması sistemleriyle ilgili bazı akademik yaklaşımları incelemek oldukça ilgi çekicidir <https://hrc.ugent.be/research/>

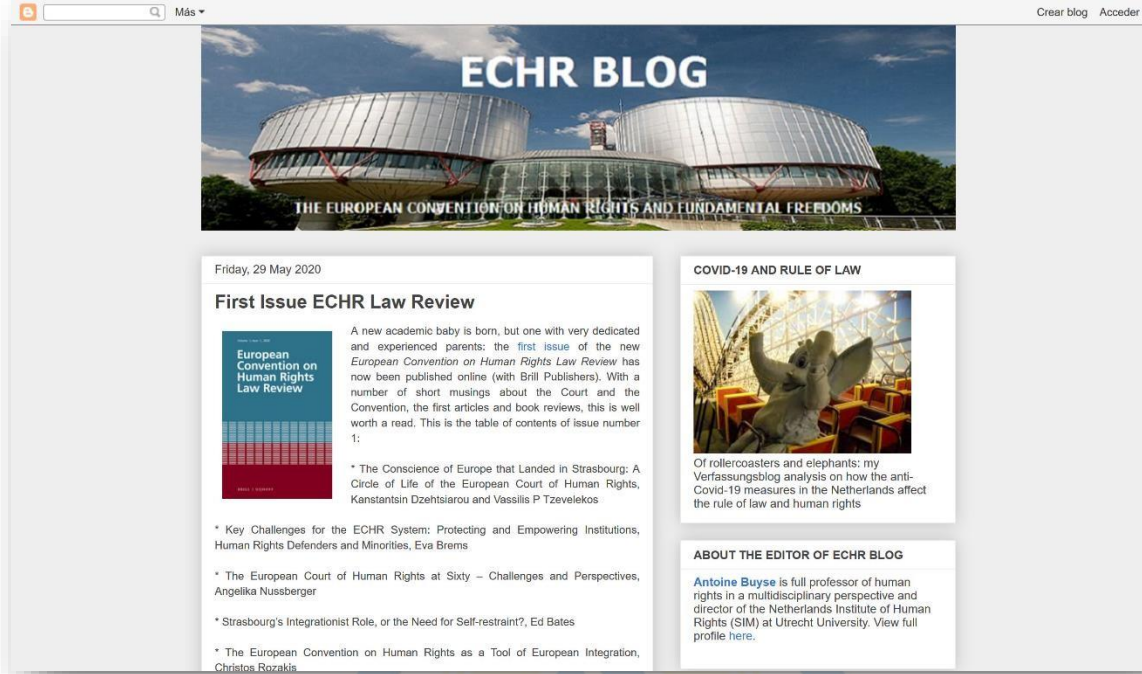
Strasbourg Gözlemcileri yakın zamanda onuncu yıldönümünde Twitter’da hesap açmıştır.

Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Bir diğer blog ise, Utrecht Üniversitesi Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü Müdürü Prof. Antoine Blaise tarafından yönetilen **ECHR bloğunda** sunulmaktadır: <http://echrblog.blogspot.com/>.

AİHM'nin ötesinde çeşitli konuları kapsayan çevrimiçi alternatif kaynaklar, İngilizce ve Felemenkçe olarak yayın yapan <https://europeancourts.blogspot.com/>, daha çok AB hukukuna odaklanan <https://europeanlawblog.eu/>, sadece gönderi paylaşmayan aynı zaman uluslararası hukuk, Avrupa hukukuna ilişkin yayınları ve araştırmaları paylaşan Prof. Gentian Zyberi tarafından 2007 yılında kurulmuş olan <https://internationallawobserver.eu/>'dur.

Tüm bu kaynaklarda, insan haklarını farklı bakış açılarıyla ele alan diğer blogların ve web sitelerinin linkleri bulunmaktadır.

Adaylarla bu bloglardan herhangi birinin son gönderilerinden birinin paylaşılması ve kilit noktaların ve insan haklarıyla ilgili iç hukuk konularıyla ilgili potansiyel ilişkisi ve benzerliklerinin tartışılması önerilmektedir.

